

Crna Gora

Ministarstvo finansija

***Smjernice makroekonomske
i fiskalne politike za period
2020 - 2023***

Jul 2020

SADRŽAJ

1.	SREDNJOROČNI CILJEVI EKONOMSKE POLITIKE.....	3
2.	MAKROEKONOMSKI OKVIR.....	6
2.1	Makroekonomska kretanja u 2019. i početkom 2020. godine.....	7
2.2	Makroekonomske projekcije za period 2020-2023. godine	9
3.	JAVNE FINANSIJE	14
3.1	Javne finansije u 2019. godini	14
3.2	Projekcije javnih finansija za period 2020-2023. godine	15
3.3	Stanje i projekcije javnog duga i garancija za period 2020-2023. godine.....	19
3.4	Fiskalni rizici za period 2021-2023. godine	23
3.5	Kvalitet javnih finansija	24
4.	SREDNJOROČNI BUDŽETSKI OKVIR DRŽAVE.....	26
4.1	Izdaci budžeta države.....	26
4.2	Tekući budžet i budžet državnih fondova.....	28
4.3	Rezerve.....	32
4.4	Kapitalni budžet.....	32
5.	LIMIT POTROŠNJE	34
5.1	Utvrđivanje limita potrošnje	34
5.1	Limiti potrošnje Potrošačkih jedinica prvog reda	36
5.2	Limiti potrošnje u tekućem i budžetu državnih fondova.....	38
6.	KRITERIJUMI FISKALNE ODGOVORNOSTI	40
6.1	Uslovi utvrđeni numeričkim Fiskalnim pravilima	40
6.2	Uslovi utvrđeni Limitima budžetske potrošnje.....	41
7.	PRILOG – makroekonomski indikatori	43

1. SREDNJOROČNI CILJEVI EKONOMSKE POLITIKE

Strateški razvojni cilj Crne Gore je održiv i inkluzivan ekonomski rast koji će doprinijeti smanjenju razvojnog jaza zemlje u odnosu na prosjek Evropske unije i povećanju kvaliteta života svih njenih građana.

Ekonomska politika Crne Gore u prethodnom periodu bila je usmjerena na konsolidaciju javnih finansija i očuvanje stabilnosti finansijskog sektora, kako bi se obezbijedio podsticajan ambijent za ekonomski rast. Rezultati ostvareni u prethodnom periodu ukazuju na uspostavljanje pozitivnog trenda kada je u pitanju ekonomski razvoj Crne Gore čemu govori u prilog sljedeće:

- ostvarene dinamične stope ekonomskog rasta (4,7% u 2017; 5,1% u 2018. i 3,6% u 2019. godini) uz dostignut nivo od 50% prosjeka EU mjereno po paritetu kupovne moći;
- povećan broj zaposlenih i ostvaren rast zarada;
- sprovedenom fiskalnom konsolidacijom budžetski deficit smanjen je sa 5,8% BDP-a u 2017. na 2,9% BDP-a u 2019. godini uz ostvarenje suficita tekuće potrošnje u svim godinama;
- izvorni prihodi budžeta od početka fiskalne konsolidacije zaključno sa krajem 2019. godine povećani su za preko 300 mil.€ odnosno 20%;
- pozitivni rezultati fiskalne konsolidacije omogućili su povećanje minimalne zarade za 15% i smanjenje poreskog opterećenja rada;
- poreski dug u odnosu na 2016. godinu smanjen je za preko 30%;
- poboljšanjem fiskalne pozicije ojačana je kreditna sposobnost zemlje i povoljnijim zaduživanjem obezbijedena bolja kreditna struktura duga i ročnosti obaveza.

Prema projekcijama svih relevantnih međunarodnih finansijskih institucija, Crna Gora bi ostvarila rast BDP-a i u 2020. godini, uz nastavak pozitivnih trendova u oblasti javnih finansija, kroz projektovano smanjenje budžetskog deficita i prelazak javnog duga na silaznu putanju. Ipak, kao i sve zemlje, Crna Gora se u martu mjesecu suočila sa pandemijom virusa COVID-19, te su mjere usmjerene na zaštitu zdravlja stanovništva odnosno stavljanje pandemije pod kontrolu dovele do značajnog ograničavanja ekonomske aktivnosti i posljedično tome dovele do pada javnih prihoda. Uporedo sa padom prihoda, sprovođenje hitnih mjera zahtijevalo je dodatna izdvajanja za finansiranje zdravstvenog sistema, nabavku neophodne medicinske opreme ali i pružanje pomoći socijalno ranjivim kategorijama stanovništva i privredi.

Kako bi se ograničili negativni efekti pandemije na privredu i građane, Vlada Crne Gore donijela je dva paketa mjera. **Prvi paket mjera** donešen 19. marta bio je interventnog karaktera, usmjeren na pružanje pomoći najugroženijim kategorijama stanovništva i stvaranje uslova za likvidnost privrede i Budžeta, a dominantno su ga karakterisale sljedeće mjere:

- isplata jednokratne pomoći najugroženijim kategorijama korisnika socijalnih davanja i penzionerima;
- mogućnost odlaganja kreditnih obaveza prema Investiciono-razvojnog fondu, kao i mogućnost odlaganja obaveza po osnovu poreza na dohodak fizičkih lica i doprinosa za obavezno socijalno osiguranje, kao i obaveza po osnovu Zakona o reprogramu poreskih potraživanja;

- hitna kreditna podrška Investiciono-razvojnog fonda za one grane privrede koje su najteže pogođene usljed zabrane rada;
- odlaganje svih nemandatornih rashoda od strane potrošačkih jedinica i privrednih društava u većinskom vlasništvu države kako bi se obezbijedila likvidnost Budžeta u periodu značajnog pada ekonomske aktivnosti i posljedično tome prihoda budžeta;
- održavanje kontinuiteta u izvođenju kapitalnih projekata kroz obezbijedeno avansno plaćanje izvođačima radova i izvršiocima usluga angažovanim na ovim projektima.

Drugi paket mjera usvojen 24. aprila bio je usmjeren na stvaranje uslova za očuvanje radnih mjesta i brži oporavak ekonomije. U tom cilju mjere su kreirane u formi direktnog subvencionisanja zarada zaposlenih, pri čemu je visinu subvencija opredjeljivalo da je privrednim subjektima kao korisnicima subvencija obavljanje djelatnosti bilo: zabranjeno odnosno ograničeno, pri čemu su posebno targetirani turizam i poljoprivreda kao strateške grane ekonomije Crne Gore. Takođe, u cilju obezbjeđivanja likvidnosti privrede, u kontinuitetu je pružana finansijska podrška kroz povoljne kreditne linije Investicionog razvojnog fonda, kao i definisan ažurniji povraćaj PDV-a i produžavanje limita carinske garancije za odloženo plaćanje carinskog duga. Kao i u okviru prvog paketa mjera, isplaćena je jednokratna pomoć ugroženim kategorijama stanovništva koja se zbog negativnih posljedica epidemije nalazi u stanju socijalne potrebe, a koja nije bila obuhvaćena prvim setom mjera.

Fokus ekonomske politike u narednom periodu biće usmjeren na ekonomski oporavak odnosno vraćanje pozitivnog trenda koji je karakterisao ekonomiju prije izbijanja pandemije i stvaranje uslova za dugoročni rast i razvoj.

Ostvarenju ovog cilja ići će se kroz stvaranje uslova za veću diversifikaciju ekonomije, nastavak i novo ulaganje države u strateški značajne grane privrede kako bi se povećala ekonomska baza, supstituisao jedan dio uvoza i povećala konkurentnost ekonomije u cjelini. U tom cilju, u pripremi je treći paket ekonomskih mjera kreiranih za postizanje navedenog cilja kroz kontinuirano ulaganje kako iz Budžeta tako i kroz kreditnu podršku i korišćenje donatorskih sredstava.

Kao podrška projektovanom privrednom rastu neophodno je nastaviti sa konsolidacijom javnih finansija kako bi se osigurala njihova održivost u srednjom roku. U situaciji rastuće neizvjesnosti na međunarodnom planu kao i potencijalnog drugog talasa pandemije, adekvatno vođenje fiskalne politike i očuvanje stabilnosti finansijskog sistema od presudnog je značaja za održavanje cjelokupne makroekonomske stabilnosti.

Shodno utvrđenom srednjoročnom okviru, glavni ciljevi strategije u oblasti javnih finansija u periodu 2021-2023. godine, su:

- kontinuirano smanjenje deficita javnih finansija odnosno postizanje njihove balansiranosti;
- postepeno smanjenje javnog duga, počevši od 2021. godine, do nivoa od 73,6% u 2023. godini.

Shodno navedenom, u narednom periodu radiće se na stvaranju uslova za kontinuirani rast javnih prihoda koji će se obezbijediti kroz:

- reformu Poreske uprave i unaprjeđenje funkcija Uprave carina kako bi se obezbijedila efikasnija naplata poreskih prihoda;

- smanjenje obuhvata "sive ekonomije" kroz implementaciju elektronske fiskalizacije u prometu roba i usluga i rad inspeksijskih službi;
- dodatne prihode koji se ostvaruju po osnovu očekivanog rasta ekonomske aktivnosti.

Polazeći od srednjoročnog fiskalnog okvira, javni prihodi zabilježiće rast u 2021. godini kao rezultat ekonomskog oporavka kao i planirane naplate prihoda po osnovu davanja "Aerodroma Crne Gore" na dugoročno korišćenje i očekivanih efekata sprovođenja projekta "Ekonomskog državljanstva". Usljed visoke baze koja se uspostavlja kao rezultat jednokratne naplate prihoda po osnovu pomenutog koncesionog aranžmana, javni prihodi u projektovanom periodu opadaju u 2022. godini a zatim uspostavljaju trend rasta u 2023. generisan prije svega projektovanom stopom rasta ekonomske aktivnosti.

Na drugoj strani, politika na strani javne potrošnje biće usmjerena na racionalizaciju svih neproduktivnih rashoda kako bi se obezbijedio fiskalni prostor za pružanje dodatne podrške privredi odnosno stvaranje uslova za diversifikaciju ekonomije kao i ulaganja u razvojne projekte i unaprjeđenje infrastrukture. Kao rezultat, prije svega, očekivanog završetka projekta izgradnje prioritetne dionice Autoputa, javna potrošnja u projektovanom periodu opada do nivoa od 40,8% BDP-a u 2023. godini.

Polazeći od projektovanih vrijednosti prihoda i javne potrošnje, nakon negativnog salda javnih finansija od 6,3% u 2020. godini dolazi do naglog pada deficita već u 2021. godini što pokazuje da je negativan rezultat, prije svega, uslovljen vanrednim ekonomskim uslovima uzrokovanim pandemijom, te se u 2022. i 2023. projektuje ostvarenje blagog deficita javnih finansija od 0,3% odnosno 0,1% BDP-a.

Shodno projekciji, koja je sastavni dio ovog dokumenta, javni dug, pod uticajem potrebe finansiranja uvećanog deficita u 2020. godini, uzrokovanog negativnim efektima pandemija, raste do nivoa od 82,9% BDP-a u 2021. godini, nakon čega uspostavlja silazni trend i opada do nivoa od 73,6% u 2023. godini.

I pored očekivanog oporavka neophodno je konstatovati da je pandemija izazvala nagli prekid pozitivnog ekonomskog trenda, te da se ekonomija u narednoj godini neće vratiti na nivo projektovanog nivoa BDP-a prije pandemije. Dakle, i pored značajnog unaprjeđenja stanja fiskalnih agregata u prethodnom periodu, pred Crnom Gorom je izazovan period koji dodatno podstiče neizvjesnost uzrokovana razvojem situacije sa virusom na globalnom nivou.

2. MAKROEKONOMSKI OKVIR

Dobri rezultati na ekonomskom planu Crne Gore u protekle tri godine, sa izraženom karakteristikom investicione ekspanzije, rasta izvoza i odličnih rezultata zabilježenih u turizmu, biće u 2020. privremeno prekinuti usljed simetričnog eksternog šoka na ekonomije širom svijeta povodom pojave i širenja pandemije Covid-19. Prosječna realna stopa rasta crnogorske ekonomije u prethodne tri godine iznosila je 4,4%, dok će prema projekciji u periodu 2020-2023 iznositi 1,4%, uslovljena velikim procijenjenim padom BDP-a od 6,8% u 2020, a potom snažnijim oporavkom i daljim privrednim rastom po prosječnoj stopi od 4,2% u periodu 2021-2023.

Makroekonomska kretanja u narednom četvorogodišnjem periodu odlikovaće smjena nekoliko faza poslovnog ciklusa, od projektovane recesione 2020, preko postepenog i djelimičnog oporavka u 2021, pa sve do dinamiziranja i ubrzanja ekonomske aktivnosti u posljednje dvije godine posmatranog roka.

Prvu polovinu projektovanog perioda odlikovaće kontrakcija privredne aktivnosti i obiman odgovor države na novonastalu krizu, uz donošenje velikog broja mjera i paketa podrške usmjerenih ka ublažavanju negativnih posljedica pandemije po stanovništvo i privredu, a opredijeljenih ka naročitom važnom cilju očuvanja radnih mjesta. Stvoreni preduslovi, uz prevazilaženje tereta krize izazvane pandemijom, u drugoj polovini srednjeg roka otvaraju se mogućnosti za bržu konvergenciju ekonomskog autputa ka evropskom prosjeku.

Kontinuiranim sprovođenjem strukturnih reformi i realizacijom odgovarajućih sektorskih politika obezbjeđuje se uspostavljanje konkurentnog ekonomskog sistema koji će na dugi rok omogućiti održiv ekonomski rast i razvoj.

Nastavak implementacije sistemskih rješenja u pravcu jačanja konkurentnosti ekonomskog sistema, kroz unaprjeđenje poslovnog ambijenta, finansijsku i institucionalnu podršku razvoju preduzetništva, odnosno sektora malih i srednjih preduzeća i, u tom okviru, razvoju i diversifikaciji prerađivačke industrije, doprinijeće i jačanju makroekonomske stabilnosti. Istovremeno, radiće se na valorizaciji značajnih prirodnih potencijala, stimulisanju i primjeni naučno-tehnoloških kapaciteta u svrhu održivog i pametnog razvoja, podsticanju digitalizacije i informaciono-komunikacionih djelatnosti, kao i unaprjeđenju efikasnosti i produktivnosti državne uprave. Posebno su značajne aktivnosti na poboljšanju fizičke infrastrukture, putne, komunalne i druge, uz i dalje naglašenu razvojnu komponentu javnih investicija koje se obezbjeđuju iz kapitalnog budžeta.

Očuvanje makroekonomske stabilnosti, konsolidacija javnih finansija i dinamiziranje stopa ekonomskog rasta, ostaju srednjoročni prioriteti u planiranju i koncipiranju razvojnih politika.

2.1 MAKROEKONOMSKA KRETANJA U 2019. I POČETKOM 2020. GODINE

Rast crnogorske ekonomije u 2019, prema preliminarnim podacima Monstata, iznosio je 3,6% realno, pri čemu su najveći pozitivan doprinos rastu dali izvoz roba i usluga (2,8 p.p) i potrošnja domaćinstava (2,1 p.p). Nastavak visokog intenziteta rasta crnogorske ekonomije u 2019. rezultat je odličnih rezultata zabilježenih u većini privrednih djelatnosti, a naročito turizmu, građevinarstvu, saobraćaju, trgovini i poljoprivredi. Turistički sektor je ostvario novi rekord u 2019. sa 1,1 mlrd.€ ukupnih prihoda ili 9,7% više u poređenju sa 2018. Godišnji rast dolazaka i noćenja u kolektivnom smještaju je bio dvocifren, i iznosio je 20,1% i 11,2%, respektivno. Vrijednost izvršenih građevinskih radova u 2019. je veća za 10,7% u odnosu na godinu ranije, promet putnika na aerodromima je veći 8,1% u istom uporednom periodu, dok je promet u trgovini na malo zabilježio godišnji rast od 6,0%. Industrijska proizvodnja je u 2019. ostvarila pad usljed niže proizvodnje metalnog sektora, kao i smanjenog obima proizvodnje električne energije, usljed nepovoljnih vremenskih prilika. Prodaja i otkup proizvoda poljoprivrede, šumarstva i ribarstva su u 2019. veći za 0,5% u odnosu na prethodnu godinu.

Prema preliminarnim podacima Monstata, ekonomski rast je nastavljen i u prvom kvartalu 2020, u kojem je realni rast BDP-a iznosio 2,7%, uprkos uvođenju brojnih mjera privremenog ograničavanja kretanja i obustave rada dijela privrednih subjekata u toku marta, sa nepovoljnim pokazateljima poslovanja u ovom mjesecu. Najveći pozitivan doprinos rastu u prvom kvartalu dala je lična potrošnja domaćinstava (3,3 p.p). U istom periodu, stopa realnog rasta BDP-a u EU(27) iznosila je -2,5%. Sektori građevinarstva, industrije i maloprodaje ostvarili su godišnji rast u prvom kvartalu 2020. Vrijednost izvršenih građevinskih radova veća je za 4,6%, industrijska proizvodnja je zabilježila rast od 12,9%, sa visokim ostvarenim rastom u svim podsektorima, dok je promet u trgovini na malo u prvom kvartalu veći 7,4% na godišnjem nivou. Martovski podaci ipak su kompenzovali ostvareni rast u prva dva mjeseca u nekim sektorima. Broj noćenja u turizmu, u kolektivnom smještaju, niži je 18,7% u odnosu na 2018, dok je sami mart zabilježio godišnji pad noćenja od 59,7%. Promet putnika na aerodromima u prvom kvartalu je niži 11% na godišnjem nivou. Preliminarni podaci za uporednu statistiku sa zemljama EU pokazuju da je bruto domaći proizvod po glavi stanovnika u 2019. u Crnoj Gori, prema paritetu kupovne moći, iznosio 50% prosjeka EU, što je najviši postotak u regionu Zapadnog Balkana.

Inflacija u 2019. u Crnoj Gori je u prosjeku iznosila 0,4%, i bila je najviše pod uticajem pada cijena sirove nafte na svjetskim tržištima i redefinisavanja akcizne politike na duvanske proizvode na domaćem tržištu, uprkos rastućoj zaposlenosti i blagom povećanju zarada. Najznačajniji pozitivan uticaj na godišnju stopu inflacije u 2019. dale su cijene hrane i bezalkoholnih pića (1,1 p.p), dok su najznačajniji negativan doprinos imale cijene odjeće i obuće (-0,4 p.p). Proizvođačke cijene u 2019. porasle su prosjeku za 2,4%, prvenstveno zbog rasta cijena u sektoru vađenja uglja, izvozne cijene su bile u prosjeku niže 2,0%, usljed pada cijena proizvodnje hemikalija i hemijskih proizvoda, dok su uvozne u prosjeku rasle po stopi 1,4% usljed rasta cijena u sektoru vađenje rude metala.

Inflacija je za prvih pet mjeseci 2020. pod uticajem rekordno niskih cijena nafte na svjetskim tržištima i zastoja ekonomije i prometa usljed restriktivnih mjera zbog pandemije Covida 19. Potrošačke cijene su u aprilu i maju zabilježile godišnji pad od 0,9%, odnosno 1,0%, pa je prosječna inflacija za prvih pet mjeseci 2020. veća za 0,1% u odnosu na isti period prethodne godine.

Tržište rada je zabilježilo pozitivna kretanja u 2019, naročito po pitanju zapošljavanja i zapošljivosti mladih. Prema Anketi o radnoj snazi, u 2019. bilo je 243,9 hiljada zaposlenih i 43,4 hiljade nezaposlenih lica. Stopa aktivnosti bila je 57,4%, dok je stopa nezaposlenosti iznosila 15,1%. Prosječna neto zarada u 2019. je iznosila 515€, i shodno kretanju inflacije, zabilježila je realni rast od 0,4% na godišnjem nivou.

Prema administrativnim izvorima, prosječan broj zaposlenih u prva četiri mjeseca 2020. godine iznosio je 188.804, što je manje za 4,2% u odnosu na isti period 2019. U aprilu 2020, prosječna bruto zarada iznosila je 779€, a prosječna neto zarada 521€, što predstavlja godišnji rast od 1,6%, odnosno 2,0%.

Bankarski sektor su tokom 2019. karakterisali visoka likvidnost, solventnost i do sada najniže učešće nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima. Uvođenje stečaja u dvije banke početkom godine nije imalo negativnih efekata po finansijsku stabilnost, tako da su banke krajem decembra ostvarile pozitivan finansijski rezultat od 50,6 mil.€. U strukturi aktive banaka, dominantno učešće od 66,5% zauzimali su krediti, koji su ostvarili rast od 4,5% na godišnjem nivou, što je rezultat povećanog kreditiranja sektora stanovništva od 8,6% i privrede od 4,1% u posmatranom periodu. Kada se, zbog uporedivosti podataka, za decembar prethodne godine isključe dvije banke koje nijesu dio statistike za decembar 2019, odobreni krediti banaka na godišnjem nivou su zabilježili rast od 11,7%. Nekvalitetni krediti su krajem decembra 2019. iznosili 144,6 mil.€ i činili su 4,7% ukupnih kredita i na godišnjem nivou su zabilježili pad od 26,5%. U strukturi pasive, najveće učešće od 75,5% zauzimali su depoziti, koji su sa iznosom od 3.475,8 mil.€, u decembru 2019, zabilježili rast od 0,5% na godišnjem nivou. Kada se na kraju prethodne godine isključe dvije banke, ukupni depoziti banaka u decembru 2019. su zabilježili rast od 8,0% u odnosu na isti mjesec prethodne godine.

Pozitivni parametri ostvareni tokom prethodne godine uticali su na očuvanje finansijske stabilnosti i adekvatan odgovor bankarskog sistema na pandemiju koronavirusa u 2020. Rast ukupne kreditne aktivnosti je nastavljen i u 2020, tako da je u aprilu iznosio 5,3% na godišnjem nivou. Najznačajniji korisnik kredita je stanovništvo, koje je ostvarilo rast od 7,3%, dok su krediti privrede porasli 6,5% u odnosu na isti mjesec 2019. Ukupni depoziti su iznosili 3.312,5 mil.€ i zabilježili su pad od 0,3% na godišnjem nivou. U ročnoj strukturi ukupnih depozita na kraju aprila najveće učešće od 70,3% imali su depoziti po viđenju, dok su oročeni depoziti činili 29,3% ukupnih depozita.

Tekući račun platnog bilansa u 2019. bilježi smanjenje deficita na 15,2% obračunatog bruto domaćeg proizvoda, sa 17,0% BDP-a u 2018. Spoljnotrgovinski deficit je iznosio 2,1 mlrd.€ ili 42,1% BDP-a. U izvozu roba dominiraju aluminijum, električna energija, rude boksita, pluta i drvo, a kod uvoza roba mašine i transportni uređaji, nafta i naftni derivati, električna energija, proizvodi od metala i nemetalnih minerala. Na računu primarnih dohodaka suficit je smanjen za 69,4%, što je posljedica većih rashoda po osnovu isplaćenih kompenzacija zaposlenih i otplate kamata. Račun sekundarnih dohodaka bilježi rast suficita za 7,3% u odnosu na 2018, zbog povećanja priliva po osnovu ličnih transfera (doznaka) od 49% i priliva sektora države od 29,6%. Neto SDI su pokrile gotovo pola deficita tekućeg računa, a ostatak se uglavnom finansirao privatnim i javnim dugom.

Spoljnotrgovinska razmjena u periodu januar – april 2020, prema preliminarnim podacima Monstata, iznosila je 801,8 mil.€, što je pad od 10,0% u odnosu isti period 2019. Robni deficit u vrijednosti od 573,0 mil.€ je smanjen za 10,5%, prvenstveno zbog visokog pada uvoza. Ukupan izvoz roba vrijedio je 114,4 mil.€, što je za 8,6% manje na godišnjem nivou, primarno zbog

smanjenja izvoza gvožđa i čelika (-50,2%) i električne energije (-17,1%). Ukupan uvoz roba iznosio je 687,4 mil.€ i bilježi pad od 10,2% na godišnjem nivou. Najveći uticaj na smanjenje uvoza imali su vodeći uvozni proizvodi: mašine i transportni uređaji (-20,2%); električna energija (-50,3%); nafta i naftni derivati (-19,4%), gvožđe i čelik (-21,4%); proizvodi od metala i nemetalnih minerala (-15,1%) i razni gotovi proizvodi (-21,2%).

Neto priliv stranih direktnih investicija u 2019. iznosio je 344,7 mil.€, što predstavlja rast od 6,9% u odnosu na 2018, i činio je 7,0% BDP-a.

Rast stranih ulaganja nastavljen je i u 2020. Prema preliminarnim podacima CBCG, neto priliv stranih direktnih investicija u periodu januar – april 2020. iznosio je 180,7 mil.€, što je za 78,6% više u odnosu na uporedni period 2019, pri čemu je samo u aprilu zabilježen neto priliv od 46,5 mil.€. Ukupan priliv stranih direktnih investicija za četiri mjeseca iznosio je 282,2 mil.€, i predstavlja godišnji rast od 31,9%.

2.2 MAKROEKONOMSKE PROJEKCIJE ZA PERIOD 2020-2023. GODINE

Crnogorska ekonomija je nakon snažnog rasta od 5,1% u 2018, i najsnažnijeg u posljednjoj deceniji, prema preliminarnim podacima Monstata rasla po visokoj stopi od 3,6% u 2019. Ekonomski rast u 2020. je prema posljednjoj projekciji iz Programa ekonomskih reformi 2020-2022 težio konvergenciji ka potencijalnom autputu, uz i dalje visoki rast od 3,4%. Međutim, pojava novog koronavirusa COVID-19, privremeno zamrzavanje poslovanja, zastoј lanaca snabdijevanja i transportnih ruta, uz pad agregatne domaće i inostrane tražnje, uslovio je reviziju privredne aktivnosti značajno naniže u ovoj godini i povećao ekonomsku neizvjesnost u kratkom roku.

Kretanja najvažnijih makroekonomskih indikatora i agregata za naredni četvorogodišnji period u velikoj su mjeri uslovljena nepovoljnim uticajem pandemije COVID-19 na ekonomske tokove u Crnoj Gori u 2020, kao i oporavkom koji se očekuje u narednoj godini. Ponašanje ekonomskih subjekata u 2020. i 2021, ali i godinama koje slijede, biće opredijeljeno gubicima u poslovanju nastalim zbog mjera privremenog ograničavanja poslovanja, kao i indirektnim smanjenem tražnje i prekidom finansijskih tokova povezanih kompanija, uslovljavajući rast nelikvidnosti u realnom sektoru. Makroekonomske projekcije uključuju i brojne mjere i dva paketa podrške koje je Vlada Crne Gore usmjerila ka stanovništvu i privredi radi lakšeg prevazilaženja negativnih posljedica pandemije. Projekcije uključuju i naročito važan treći paket podrške, koji je dominantno opredijeljen ka sektoru turizma, ali i stvaranju pretpostavki za dugoročnu valorizaciju privrednih potencijala i diversifikaciju ekonomije uz smanjenje uvozne zavisnosti. Makroekonomski scenario za srednjoročni period uključuje i procjene relevantnih međunarodnih organizacija za ekonomski pad Crne Gore u 2020. i oporavak u 2021, kao i njihove pretpostavke eksternih kretanja, uključujući regionalne privredne tokove i kretanja relevantnih cijena.

Uz pretpostavke dostizanja vrhunca širenja zaraze u Crnoj Gori početkom drugog kvartala godine, i potom daljeg ograničavanja i stavljanja pod kontrolu virusa, **bruto domaći proizvod će u 2020. prema procjeni zabilježiti realni pad od 6,8%**. Ova procjena uključuje veliki predviđeni pad turističkog sektora u ovoj godini, smanjenje privatne potrošnje kao posljedica privremenog pada zaposlenosti i zarada, kao i odlaganje započetih investicionih projekata i prenošenje dijela planiranih ulaganja u narednu godinu. Započete javne investicije će se u velikoj mjeri nastaviti i realizovati po planu, najviše zahvaljujući odluci Vlade o isplati avansa izvođačima radova koji se

finansiraju iz kapitalnog budžeta. Izvozne performanse će u 2020. biti pod pritiskom manje strane agregatne tražnje i nižih cijena metala na svjetskom tržištu, dok će uvoz, kao odbitna stavka u rastu BDP-a, u ovoj godini prema procjeni biti niži za oko četvrtinu na godišnjem nivou, shodno projektovanoj dinamici kretanja privatne potrošnje i bruto investicija.

Sa druge strane, procjena makroekonomskih kretanja u 2020. obuhvata i efekte donijetih paketa podrške i velikog broja mjera od strane Vlade Crne Gore. U ostatku 2020, kao i u narednoj godini, imperativ će biti maksimalno ublažiti negativne posljedice zdravstvene krize po ekonomska kretanja, i minimizirati štete koje se očekuju po poslovanje. Vlada Crne Gore je već donijela 2 paketa podrške, bruto vrijednosti oko 175 mil.€, pri čemu drugi paket mjera podrazumijeva neto efekte od procijenjenih 46 mil.€. Spektar mjera je raznolik i primjeren trenutnoj situaciji, u skladu je sa mjerama i programima podrške donijetim u brojnim razvijenim zemljama, a uključuje stimulanse likvidnosti, veliki broj novoformiranih kreditnih linija, subvencija za održanje postojećih i generisanje novih radnih mjesta, kao i jednokratne pomoći socijalno ranjivim kategorijama društva. Kreditni potencijalni i adekvatno kreirani finansijski proizvodi bankarskog sektora i raspoloživih razvojnih institucija imaće vodeću ulogu u oživljavanju privredne aktivnosti i prevazilaženju aktuelne ekonomske situacije i ublažice očekivani pad u kupovnoj moći ove godine.

Odlični rezultati na unutrašnjem zdravstvenom planu omogućili su Crnoj Gori da 24. maja zvanično postane prva država u Evropi koja više nema osoba inficiranih novim koronavirusom¹. Crna Gora je imala i najmanji broj registrovanih slučajeva oboljenja u regionu i Evropi. Postepeno popuštanje mjera početkom maja i sukcesivno otvaranje svih privremeno zatvorenih djelatnosti, pružilo je dozu optimizma i podsticaja privatnim kompanijama, što će se pozitivno odraziti na poslovanje u ostatku godine. Turizam će, shodno ovakvom razvoju događaja i velike opreznosti i obazrivosti prilikom putovanja, doživjeti znatan pad prihoda, koji je procijenjen na 40%, pri čemu će prema očekivanjima post-sezona nadoknaditi dio izgubljenih prihoda u glavnim ljetnjim mjesecima, sa pretpostavkom smirivanja i prevazilaženja pandemije koronavirusa, uz povećane napore i uspjehe zemalja regiona i Evrope u sprječavanju širenja zaraze.

Ministarstvo finansija je izradilo nekoliko makroekonomskih scenarija, koji uključuju produžavanje restriktivnih mjera u toku godine i eventualni drugi talas pandemije, te bi u slučaju materijalizacije ovih rizika, realni ekonomski pad u Crnoj Gori u 2020. bio znatno veći.

Makroekonomske projekcije 2019-2023	2019*	2020	2021	2022	2023
Nominalni BDP u mil.€	4907.9	4607.3	4943.8	5166.2	5376.2
Nominalni rast	5.2	-6.1	7.3	4.5	4.1
Realni rast	3.6	-6.8	4.9	4.2	3.4
Inflacija (prosjek)	0.4	-0.5	2.2	1.0	1.4

2019* ostvarenje, procjena Monstata na bazi kvartalnih pokazatelja BDP-a. Konačni podaci očekuju se krajem septembra shodno Godišnjem planu zvanične statistike

Projektovani prosječni realni rast crnogorske ekonomije u narednom trogodišnjem periodu iznosiće 4,2%, sa rastom od 4,9% u 2021, 4,2% u 2022, i 3,4% u 2023. Prve dvije godine srednjeg roka 2020-2023 karakterisaće ponašanje ekonomskih subjekata uslovljeno i

¹ <http://www.gov.me/njssu/224670/Crna-Gora-byz-oboljelih-od-COVID-19.html>

oblikovano dubinom vanrednih okolnosti i pandemijom u 2020, te oporavak i dalji privredni razvoj u godinama koje slijede.

U 2021. se očekuje postepen i djelimičan oporavak i rast ekonomije od 4,9%, usljed dinamičnog oporavka turizma i ostalih izvoznih sektora uslužnih djelatnosti, kao i visokog rasta privatne potrošnje, i oporavka indikatora na tržištu rada. Takođe se u narednoj godini, shodno uslovljenoj dinamici kretanja investicija u 2020, očekuje značajan rast investicionih ulaganja. Kako se za 2021. ne predviđaju zdravstvena i druga ograničenja poslovanja, privremeno usporavanje biznis ciklusa ne utiče na turistički sektor, koji ipak pokazuje veću otpornost kada su međunarodne granice otvorene. Predviđa se da će prihodi od turizma u 2021. dostići blizu 85% nivoa ostvarenih iz 2019.

Ublažavanju posljedica i ubrzanom oporavku privrednih subjekata naročito će doprinijeti treći paket podrške Vlade, koji će dominantno biti usmjeren ka kompanijama iz turističkog i ugostiteljskog sektora, sa velikom finansijsko-garantnom pomoći države. Treći program pomoći, će takođe pružiti osnovu za restrukturiranje i diversifikaciju ekonomije, stvoriti pretpostavke za podršku novim investicijama i smanjenje uvozne zavisnosti.

Prosječna stopa realnog ekonomskog rasta u 2022. iznosiće 4,2%. Rast ekonomije dominantno će biti opredijeljen visokim doprinosom eksterne tražnje, odnosno neto izvozom koji ostvaruje prosječno učešće u realnom rastu BDP-a od 2,0 p.p. Izvoz roba će usljed oporavka izvoznih cijena, unaprijeđenja kapaciteta u proizvodnoj bazi i planiranim ekonomskim reformama u cilju jačanja industrijske i poljoprivredne proizvodnje, zabilježiti prosječni rast od 9,6% u periodu 2021-2022.

Stabilizacija ekonomskog rasta oko procijenjenog potencijala domaće privrede nastaviće se krajem projektovanog perioda. **Za 2023. je prognozirana stopa rasta od 3,4%,** a glavni pozitivan uticaj na rast imaće privatna potrošnja, dok će pozitivan doprinos ostvariti i bruto investicije i neto izvoz.

Ekonomska aktivnost u vremenskom horizontu nakon 2021. nastavlja po visokim stopama rasta, koje reflektuju slabljenje efekata recesije iz 2020, ali i djelimičnog vraćanja tokova na pretkrizno stanje tokom 2021, pa se stvara osnova za oporavak i dugoročniji razvoj crnogorske ekonomije. Privredni rast u periodu 2022-2023 obuhvataju i srednjoročni oporavak ekonomija EU i regiona, i posljedičnog povoljnog efekta na Crnu Goru, kako su ovo glavni trgovinski i finansijski partneri Crne Gore, ali i veliki izvor turističke potrošnje u zemlji. Nakon 2020, očekuje se oporavak cijena primarnih proizvoda na svjetskim tržištima, što će povoljno uticati i na izvozne performanse domaće ekonomije. Naročito će biti snažni domaći investicioni tokovi, imajući u vidu značajan obim radova koji se izvodi u više faza, kao i nova najavljena i planirana ulaganja, najviše u sektorima turizma, energetike, poljoprivrede i industrije. Razvojna komponenta javnih investicija, u vidu infrastrukturnih projekata u raznim oblastima, i dalje će podržavati ekonomski rast, iako u nešto manjem obimu u ukupnim investicijama, usljed stvorenih preduslova za očekivani značajni rast investicija privatnog sektora. Investicioni ambijent ocijenjen je od strane brojnih relevantnih međunarodnih organizacija kao izuzetno povoljan i stabilan, što u konačnom potvrđuje i visok udio neto stranih direktnih investicija, kao dominantna forma stranih ulaganja u Crnu Goru, u ukupnoj ekonomskoj strukturi zemlje. Veliko interesovanje stranih investitora za Program ekonomskog državljanstva podržaće rast investicija u srednjem roku.

Kretanje BDP-a u periodu od 2020-2023. opredijeljeno je sljedećim kategorijama:

- Domaća tražnja će u 2020. oduzeti ekonomskom rastu 10,1 p.p usljed velikog pada privatne potrošnje i investicija, dok će u periodu 2021-2023 imati prosječno učešće u rastu od 4,1 p.p; Rast potrošnje domaćinstava će biti snažan u godinama koje slijede i iznosiće prosječno 4,3% u periodu 2021-2023, vođen rastom zaposlenosti, visokim prihodima u turizmu, trgovini i povezanim djelatnostima, kao i rastu doznaka iz inostranstva; Stabilni i likvidni bankarski sektor pružiće dodatan podsticaj privatnoj potrošnji, uz ekspanziju kreditne aktivnosti, koja je u prethodnim godinama bila značajno orijentisana ka sektoru stanovništva;
- Investicije će nakon pada u 2020, zabilježiti oporavak u 2021. sa stopom rasta od 9,1%, i u dvije godine nakon toga rasti po prosječnoj stopi od 1,3%, sa visokim nivoom od 1,4 mlrd.€ prosječno u trogodišnjem periodu. Modelom ekonomskog rasta se predviđa prilagođavanje investicija na održivijem nivou, naročito imajući u vidu sve realizovane investicije u proteklom periodu, koje se odnose na ulaganja u infrastrukturu, uz otklonjeni veliki dio uskih grla u ekonomiji, ali i veliki broj ulaganja u strateški važne sektore poput turizma, energetike, poljoprivrede i prerađivačke industrije. Sve pomenute investicije doprinijele su povećanju kapitalne osnovice potencijalnog privrednog rasta, čime se povećava i održiva stopa rasta crnogorske ekonomije u dugom roku. Prosječno učešće bruto investicija u BDP-u biće visoko, i u periodu 2020-2023 će iznositi 27,3%;
- Potrošnja države će, kao kontraciklična teža, biti jedina komponenta BDP-a koja će u 2020. zabilježiti realni rast od 5,7%, po osnovu većih izdvajanja za pomenute subvencije, pa će zbog visoke osnove biti realno niža u narednoj godini; U periodu 2022-2023 prosječno učešće državne potrošnje u realnom ekonomskom rastu iznosiće 0,5 p.p;
- Izvoz roba i usluga, vođen velikim padom turizma u ovoj godini, i oporavkom u narednoj, će u periodu 2022-2023 ostvariti pozitivan doprinos rastu BDP-a od 4% prosječno, sa realnom stopom rasta od 10% u ove dvije godine; Rast izvoza je reflektovan povećanjem izvoza roba od 10,3% u pomenutom periodu, kao i odličnim rezultatima u turizmu, čiji će prihodi već u 2022. dostići, i blago prešći rezultate ostvarene u 2019;
- Uvoz roba i usluga će zabilježiti snažan oporavak u 2021, dok će u posljednje dvije godine srednjeg roka rasti po prosječnoj stopi od 4,8%, i reflektovaće dinamiku investicione i domaće potražnje. Deficit tekućeg računa će se shodno projektovanoj dinamici kretanja uvoza i izvoza, kao i računa primarnih i sekundarnih dohodaka, spustiti sa procijenjenih 13,3% u 2020. na 8,8% u 2023;

U nastavku su date projekcije osnovnih makroekonomskih indikatora od 2020-2023:

- U godinama koje predstoje, očekuje se značajan oporavak indikatora na tržištu rada, čije će performanse i dostignute uspjehe prethodnih nekoliko godina, projektovana recesiona 2020. u znatnoj mjeri ugroziti; U 2020. se predviđa stopa nezaposlenosti od 17,5%, koja će se u narednim godinama značajno spustiti i prema projekciji iznositi 14% na kraju 2023. Negativan uticaj na indikatore tržišta rada u ovoj godini će biti znatno ublažen mjerama

Vlade koje se odnose na subvencije dijela zarada velikom broju poslodavaca koji je direktno ili indirektno pogođen mjerama obustave poslovanja. U slučaju da nije bilo mjera Vlade, procjenjuje se da bi pad zaposlenosti bio veći za oko 2,5 p.p (oko 6.000 radnih mjesta), dok bi stopa nezaposlenosti bila 1,5 p.p viša u odnosu na trenutno projektovani nivo. Nakon pada broja zaposlenih u ovoj godini, u naredne tri godine predviđa se prosječan rast zaposlenosti od 2,2%, shodno ekonomskoj i investicionoj ekspanziji;

- U 2020. se očekuju blagi deflatorni pritisci na potrošačke cijene i pad od 0,5% na godišnjem nivou, usljed niže agregatne tražnje, nižih cijena određenih primarnih proizvoda na svjetskim tržištima, kao i očekivanog pada zarada; Polazeći od ovakve osnove, u narednoj godini se očekuje ubrzanje ekonomskog rasta, oporavka trendova na tržištu rada i privatne potrošnje, te se očekuje i veći rast inflacije od 2,2%; Prosječna inflacija u posljednje dvije godine srednjeg roka iznosiće u prosjeku 1,2%, i projektovana je shodno dinamici ekonomske aktivnosti i tražnje u zemlji, oporavku cijena inputa na svjetskim tržištima, kao i projekcijama Evropske centralne banke za inflaciju u Eurozoni;

Navedeni period karakteriše visok stepen neizvjesnosti. Potencijalni rizici koji mogu ugroziti ostvarenje ovih makroekonomskih projekcija u srednjem roku uglavnom se odnose na intenziviranje pandemije u ovoj godini, potencijano produžavanje mjera ograničavanja poslovanja, eventualni drugi talas epidemije, kao i dalje pogoršanje epidemiološke situacije u zemljama regiona i Evrope. Od drugih faktora, dinamika realizacije planiranih investicija, nepogodni vremenski uslovi uzrokovani klimatskim promjenama, i dalje izraženi socijalni nemiri i geopolitičke tenzije širom svijeta, mogu u kratkom roku uticati na prognoziranje makroekonomske izgleda.

Međunarodni monetarni fond je ponovo krajem juna revidirao svoje projekcije kretanja globalne ekonomije², shodno daljem intenziviranju pandemije, te je sa procijenjenih 3% pada u ovoj godini iz aprilske prognoze, sada projektovana kontrakcija od 4,9%, kao i kumulativni gubitak autputa širom svijeta od 12,5 triliona američkih dolara u ovoj i narednoj godini. Takođe se projektuje i slabiji oporavak svjetske ekonomije u 2021. od 5,4%, što je 0,4 p.p niže u odnosu na aprilski izvještaj.

---

² <https://blogs.imf.org/2020/06/24/reopening-from-the-great-lockdown-uneven-and-uncertain-recovery/>

3. JAVNE FINANSIJE

Strukturu javnih finansija Crne Gore čini Budžet Crne Gore sa državnim fondovima (Fond penzijskog i invalidskog osiguranja, Fond za zdravstveno osiguranje, Fond za obeštećenje, Zavod za zapošljavanje i Fond rada) i budžeti lokalnih samouprava (Glavni grad Podgorica, Prijestonica Cetinje i 22 opštine).

U ovom poglavlju analizirani su podaci ostvarenih javnih prihoda i rashoda u 2019. godini, date fiskalne projekcije za period 2020-2023, definisani rizici njihovog ostvarenja i predstavljen srednjoročni institucionalni i regulatorni okvir koji će definisati aktivnosti u oblasti javnih finansija.

3.1 JAVNE FINANSIJE U 2019. GODINI

Kako bi se osigurala dugoročna održivost javnih finansija, fiskalna politika u 2019. godini bila je usmjerena na nastavak sprovođenja mjera fiskalne konsolidacije koje za cilj imaju povećanje javnih prihoda i ograničenje rasta tekuće javne potrošnje, odnosno smanjenje budžetskog deficita i stvaranje uslova za postepeno opadanje javnog duga.

Javni prihodi u 2019. godini iznosili su 2.150,95 mil. € ili 43,8% procijenjenog BDP-a (4.907,9 mil.€), pri čemu prihodi budžeta učestvuju sa 87,6% u ukupnim izvornim prihodima, dok se na lokalnu samoupravu odnosi ostatak od 12,4%. Ovakvo ostvarenje prihoda predstavlja pozitivno odstupanje u odnosu na prethodnu godinu za 181,5 mil. € ili 9,2%, najvećim dijelom kao rezultat povećanja poreskih prihoda za 147,1 mil. €. Posmatrano po strukturi, pozitivno odstupanje zabilježeno je kod naplate PDV-a u iznosu od 78,8 mil.€, doprinosa 21,8 mil.€, poreza na dohodak 16,9 mil.€ i akciza 14,3 mil. €, kao rezultat: (a) rasta ekonomske aktivnosti (b) pozitivnih kretanja na tržištu rada (c) izmirenja obaveza po osnovu poreskog duga i (d) redefinisane akcizne politike.

Javna potrošnja u 2019. godini iznosila je 2.248,2 mil. €. ili 45,8% BDP-a, što predstavlja rast od 4,4% u odnosu na prethodnu godinu, pri čemu rashodi budžeta čine 90,2% ukupnih rashoda, a ostatak od 9,8% se odnosi na lokalnu samoupravu. Povećanje javne potrošnje rezultat je veće realizacije Kapitalnog budžeta kroz koji se finansiraju projekti usmjereni na unaprjeđenje javne i lokalne infrastrukture za čiju je realizaciju, u odnosu na prethodnu godinu, izdvojeno više sredstava za 42,1 mil. € odnosno 14,2%. Uporedo sa kapitalnom potrošnjom, i Tekuća potrošnja zabilježila je rast od 53,7 mil. € ili 2,9% u odnosu na prethodnu godinu, kao rezultat većeg izdvajanja u dijelu: bruto zarada, kapitalnih izdataka i transfera institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru.

Gotovinski deficit javnih finansija u 2019. godini iznosio je 97,2 mil € ili 1,98% BDP-a, a kada se gotovinski deficit koriguje za neto promjenu obaveza koje nemaju karakter pozajmica, korigovani gotovinski deficit javnih finansija na kraju 2019. iznosio je 83,9 mil. € ili 1,7% BDP-a.

U isto vrijeme ostvaren je suficit tekuće javne potrošnje u iznosu od 241,6 mil. € ili 4,9% što pokazuje da su sve tekuće obaveze države finansirane iz javnih prihoda.

Ostvareni rezultat u 2019. godini ukazuje na dalju tendenciju pada budžetskog deficita, što je u skladu sa glavnim ciljem fiskalne politike koji se odnosi na stabilizaciju javnih finansija i stvaranje uslova za njihovu dugoročnu održivost.

Imajući u vidu da se ostvareni deficit nalazi u okvirima od 3%, može se konstatovati da je ispunjeno fiskalno pravilo utvrđeno Zakonom o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, a što je ujedno i dozvoljeni nivo deficita propisan kriterijumima iz Mastihta.

3.2 PROJEKCIJE JAVNIH FINANSIJA ZA PERIOD 2020-2023. GODINE

Crna Gora se od marta tekuće godine suočava sa pandemijom virusa COVID-19, što je uslovalo donošenje mjera kako bi se suzbili negativni efekti prvenstveno na zdravlje građana, ali i na sveukupni ekonomski ambijent. U tom cilju, Vlada Crne Gore je u dosadašnjem periodu donijela dva paketa mjera usmjerenih na suzbijanje negativnih efekata korona virusa na građane i privredu pri čemu je prvi paket mjera donesen 19. marta bio interventnog karaktera, usmjeren na pružanje pomoći najugroženijim kategorijama stanovništva i stvaranje uslova za očuvanje likvidnosti privrede, dok je drugi paket mjera usvojen 24. aprila bio usmjeren na očuvanje radnih mjesta i brži oporavak ekonomije. U pripremi je i treći paket mjera koji će biti usmjeren na stvaranje uslova za dugoročni rast i razvoj crnogorske ekonomije.

U skladu sa novonastalom situacijom, uprkos ostvarenim pozitivnim efektima fiskalne konsolidacije u periodu 2017-2019. godine, u narednom srednjoročnom periodu, biće neophodno izvršiti dodatna fiskalna prilagodavanja.

Usljed projektovanog pada ekonomske aktivnosti, a samim tim i pada budžetskih prihoda, potrebe korigovanja rashoda kako bi se obezbijedila sredstva za finansiranje zdravstvenog sistema kao i pomenutih paketa podrške privredi, donešene su izmjene i dopune Zakona o budžetu za 2020. godinu.

Pregled mjera i reformi fiskalne politike za period 2020 – 2023. godine:

Mjere i reforme koje opredjeljuju kretanje javnih prihoda:

- Nastavak sprovođenja Zakona o reprogramu poreskih potraživanja;
- Reforma Poreske uprave i implementacija elektronskog praćenja fiskalnih registar kasa od 1. januara 2021. godine;
- Projekat "Ekonomske državljanstva" koji će obezbijediti povećanje priliva stranih direktnih investicija, generisati nove prihode i obezbijediti dodatna sredstva za ulaganje u manje razvijena područja kako bi se unaprijedio regionalni razvoj;
- Odlaganje poreza i doprinosa na zarade kao jedna od mjera Vlade za suzbijanje negativnih efekata korona virusa na privredu i građane;
- Očekivani Plan realizacije koncesije za Akcionarsko društvo „Aerodromi Crne Gore“;
- Implementacija novog zakonodavnog okvira u oblasti priređivanja igara na sreću koji će stvoriti uslove za ubiranje dodatnih prihoda po ovom osnovu na godišnjem nivou;
- Nastavak usklađivanja akciznog kalendara sa zahtjevima Evropske unije;

- Dalje usklađivanje poreskog zakonodavstva i izmjene regulatornog okvira u cilju smanjenja "poreskih rashoda".

Mjere usmjerene na kretanje javne potrošnje:

- Redovno usklađivanje kategorija rashoda sa kretanjem makroekonomskih indikatora;
- Nastavak sprovođenja refrome javne uprave kroz optimizaciju broja zaposlenih u javnom sektoru;
- Dalje povećanje zarada u Prosvjeti i Zdravstvu u 2021. godini, odnosno usklađivanje sa kolektivnim ugovorima za ove oblasti;
- Sprovođenje Zakona o ulaganju u konsolidaciju i razvoj Društva za transport putnika i robe u vazдушnom saobraćaju "Montenegro Airlines" a.d. Podgorica;
- Sprovođenjem Programa reforme upravljanja javnim finansijama jača se fiskalna disciplina i povećava transparentnost javnih finansija;
- Nastavak jačanja javnih finansija na lokalnom nivou kroz smanjenje neizmirenih obaveza i stvaranje uslova za stabilno finansiranje;

Projekcije javnih prihoda u periodu 2020-2023:

Projekcije javnih prihoda urađene su na osnovu projekcija kretanja makroekonomskih indikatora (BDP, zarade, zaposlenost), procijenjenih efekata mjera fiskalne konsolidacije u srednjem roku, kao i na osnovu projektovanih efekata koji su jednokratnog karaktera, a tiču se implementacije projekta „Ekonomskog državljanstva“ i prihoda po osnovu koncesione naknade shodno očekivanom planu realizacije koncesije za Aerodrome Crne Gore, kao i naplate duga od kompanije Montenegro Airlines AD shodno usvojenom zakonskom rješenju.

Javni prihodi u 2020. godini procijenjeni su u iznosu od 1.938,7 mil.€ ili 42,1% BPD-a, što predstavlja umanjeње od 386,2 mil.€ ili 16,6% u odnosu na prvobitni plan i to kao rezultat projektovanog pada ekonomske aktivnosti usljed pandemije izazvane korona virusom, donesenih mjera Vlade usmjerenih na pomoć privredi u cilju smanjenja negativnih efekata pandemije, ali i prelivanja efekata jednokratnih prihoda za 2021. godinu.

Najznačajnija odstupanja poreskih prihoda, u odnosu na prvobitni plan javnih prihoda, zabilježena su kod sljedećih kategorija:

- **Poreza i doprinosa na zarade**, koji su manji za 95,9 mil.€, što je rezultat mjere kreirane za podršku privrednim subjektima u cilju očuvanja likvidnosti koja se odnosi na mogućnost odlaganja izmirenja obaveza po osnovu poreza i doprinosa na zarade, shodno kriterijumima propisanim Uredbom o uslovima za odlaganje poreskih i neporeskih potraživanja kao i odlaganja obaveza po osnovu zaključenog ugovora o reprogramu poreskog duga po ovom osnovu. Projektovani pad ovih kategorija prihoda rezultat je i očekivanog pada zaposlenosti i zarada u skladu sa makroekonomskim okvirom;
- **Poreza na dodatu vrijednost**, koji je manji za 93,7 mil.€ i to uslijed pada potrošnje domaćinstava shodno makroekonomskom scenariju, pada cijene goriva, ubrzavanju povraćaja, odlaganju PDV-a pri uvozu i odlaganju reprograma poreskih potraživanja, a shodno usvojenim mjerama Vlade;
- **Akciza**, koje su manje za 23,3 mil.€ usljed projektovanog pada ekonomske aktivnosti.

Kao rezultat mjera Vlade usmjerenih na smanjenje negativnih efekata uticaja korona virusa na privredu i građane, ali i naredbe o privremenom zatvaranju određenog broja preduzeća i organa

javne uprave očekivano je da će ostvarenje prihoda po osnovu: taksi, naknada i ostalih neporeskih prihoda biti takođe ispod prvobitno planiranog iznosa.

U 2021. godini kao rezultat oporavka ekonomske aktivnosti, ali i preliivanja prethodno pomenutih jednokratnih prihoda, javni prihodi iznosiće 2.185,4 mil.€ ili 44,2% BDP-a, što je za 246,7 mil.€ ili 12,7% više u odnosu na 2020. godinu. Nakon toga će u 2022. godini zabilježiti pad od 3,0%, kao rezultat visoke baze iz 2021. godine, dok će u 2023. godini biti zabilježen rast od 3,2% u odnosu na 2022. godinu i to prije svega kao rezultat projektovanog rasta ekonomske aktivnosti.

Obrazloženje kretanja glavnih kategorija javnih prihoda u periodu 2021-2023:

Prihodi od poreza na dohodak fizičkih lica će u 2021. godini iznositi 179,7 mil.€ ili 3,6% BDP-a i biće veći za 16,5 mil.€ ili 10,1% u odnosu na 2020. godinu, što je prvenstveno rezultat blagog oporavka tržišta rada. Takođe, prilikom projekcije ove kategorije prihoda uzeta je u obzir i naplata zaostalog duga shodno Zakonu o reprogramu poreskih potraživanja, odlaganje poreza i doprinosa na zarade shodno Uredbi o uslovima za odlaganje poreskih i neporeskih potraživanja, kao i implementacija elektronskog praćenja fiskalnih registar kasa.

Nakon toga, u 2022. godini će shodno kretanju makroekonomskih indikatora biti zabilježen rast od 4,7% u odnosu na prethodnu godinu i u 2023. godini 3,6% u odnosu na 2022. godinu.

Prihodi od poreza na dobit pravnih lica će u 2021. godini iznositi 68,1 mil.€ ili 1,4 % BDP-a, što je za 0,5 mil.€ ili 0,8% više nego što je naplaćeno u 2020. godini. S obzirom da će u 2020. godini biti zabilježen pad ekonomske aktivnosti, prihodi po ovom osnovu bi u 2021. godini trebali biti niži, ali kao rezultat implementacije elektronskog praćenja fiskalnih registar kasa, prihodi od poreza na dobit će zabilježiti blagi rast.

Nakon toga u 2022. godini biće zabilježen rast od 2,6% u odnosu na 2021. godinu i to kao rezultat oporavka ekonomske aktivnosti i u 2023. godini za 0,9% u odnosu na 2022. godinu.

Prihodi od poreza na dodatu vrijednost u 2021. godini će iznositi 683,2 mil.€ ili 13,8% BDP-a što je u odnosu na prethodnu godinu više za 67,4 mil.€ ili 10,9% i to usljed rasta potrošnje domaćinstava shodno makroekonomskom scenariju, ali i implementacije elektronske fiskalizacije poreskih registar kasa od 1. januara 2021. godine, što je i dalje na nižem nivou u odnosu na 2019. godinu. Oporavak ekonomske aktivnosti u 2022. godini uticaće i na rast prihoda po osnovu PDV-a i vraćanje na nivo prije pandemije korona virusa. Nakon toga u 2023. godini zabilježiće rast od 4,0% u odnosu na 2022. godinu.

Prihodi od akciza će dominatno rasti pod uticajem izmjene poreske politike u ovoj oblasti, kao i shodno oporavku ekonomske aktivnosti. Kada su u pitanju akcize na duvan i duvanske proizvode nastaviće se sa sprovođenjem akciznog kalendara definisanog Zakonom o akcizama. Shodno tome, specifična akciza na cigarete će se godišnje povećavati za 3,5€ na 1000 komada, a proporcionalna smanjivati za 1,5% maloprodajne cijene cigareta, kako bi se postepeno uskladila sa zahtjevima EU. Akcize na gaziranu vodu sa dodatkom šećera ili drugih sredstava za zaslađivanje ili aromatizaciju i akcize na etil alkohol će se prema Predlogu zakona o izmjenama i dopunama zakona o akcizama vratiti na nivo iz 2019. godine (za gazirana pića na 25€ po hektolitru, a za etil alkohol na 1250€ po hektolitru čistog alkohola). Akcize na mineralna ulja i njihove derivate, kao i akcize na ugalj će ostati na istom nivou.

Shodno navedenom, prihodi od akciza će u 2021. godini iznositi 231,0 mil.€ ili 4,7% BDP-a, što je za 9,6 mil.€ ili 4,3% više u odnosu na 2020. godinu. Nakon toga, u periodu 2022-2023. godine prihodi će prosječno godišnje rasti po stopi od 2,7%.

Prihodi od doprinosa će u 2021. godini će iznositi 504,7 mil.€ ili 10,2% BDP-a i veći su za 12,2 mil.€ ili 2,5% u odnosu na 2020. godinu, što je prevashodno rezultat blagog oporavka tržišta rada, ali i odlaganja poreza i doprinosa na zarade shodno Uredbi o uslovima za odlaganje poreskih i neporeskih potraživanja, kao i naplati zaostalog poreskog duga prema Zakonu o reprogramu poreskih potraživanja. Nakon toga u 2022. i 2023. godini, kao rezultat rasta zarada i zaposlenosti shodno makroekonomskom scenariju prihodi od doprinosa će prosječno godišnje rasti po stopi od 4,3%.

U 2021. godini projektovan je značajan rast **prihoda po osnovu naknada** usljed jednokratnih prihoda koji se odnose na: davanje "Aerodroma Crne Gore" AD na dugoročno korišćenje, efekata implementacije projekta "Ekonomskog državljanstva" kao i novog zakonskog rješenja u oblasti privređivanja igara na sreću, kojim će se na sveobuhvatan način urediti tržište igara na sreću, definisati nove oblike igara na sreću, kao i omogućiti potpuni i kvalitetniji on-line nadzor priređivača.

Imajući u vidu najavljenju podršku Evropske unije i prenamjenu značajnog dijela sredstava iz IPA fondova u direktnu podršku budžetu za saniranje posljedica pandemije izazvane korona virusom u 2021. godini očekuje se rast **donacija**.

Projekcije javne potrošnje za period 2020-2023:

Javna potrošnja u 2020. godini će i pored izdvajanja pomoći privredi kroz dva paketa mjera iznositi 2.229,7 mil.€ ili 48,4%, što je za 94,5 mil.€ ili 4,1% niže u odnosu na prvobitni plan, prvenstveno usljed preraspodjele između kategorija na rashodnoj strani budžeta, ali i ušteda u dijelu potrošnje nemandatornog karaktera, uz očuvanje redovnosti plata, penzija, socijalnih davanja i drugih obaveza države, uprkos negativnim posljedicama na fiskalne parametre, izazvanih pandemijom.

Umanjenje potrošnje u okviru Kapitalnog budžeta u iznosu od 86,3 mil €, dominantno se odnosi na očekivanu nižu potrošnju u dijelu realizacije projekta Autoputa u iznosu od procijenjenih 52,0 mil €.

Tekuća javna potrošnja se efektivno uvećava za 8,2 mil. € u odnosu na prvobitno planiranu. Međutim, reklasifikacijom budžetske potrošnje stvoren je dodatni fiskalni prostor za: i) potrebe finansiranja Vladinih mjera podrške privredi na poziciji tekuće budžetske rezerve za dodatnih cca 45,8 mil €; ii) finansiranje uvećanih troškova Fonda zdravstva za 8,0 mil. € uzrokovanih pandemijom korona virusa; iii) potrebe Ministarstva rada i socijalnog staranja za dodatna 3,0 mil. € po osnovu uvećanja broja korisnika porodijskog odsustva i tuđe njege i pomoći; iv) potrebe Zavoda za zapošljavanje Crne Gore za dodatna 2,0 mil.€ na osnovu uvećanja procijenjenog broja korisnika subvencija po osnovu zapošljavanja lica sa invaliditetom; v) potrebe programa subvencionisanja Ministarstva ekonomije za dodatna 3,0 mil.€ na poziciji subvencija usmjerenih mikro, malim i srednjim preduzećima.

Shodno projekciji, u periodu 2021-2023. godine, uspostavlja se silazni trend, budući da će se javna potrošnja kretati u rasponu od 2.215,3 mil.€ ili 44,8% do 2.192,4 mil.€ ili 40,8%. Glavni razlog smanjenja javne potrošnje jeste rasterećenje kapitalne potrošnje uslijed završetka izgradnje prve dionice Autoputa, dok će tekuća javna potrošnja nominalno blago rasti, ali će kao učešće u BDP-u opadati. Osim navedenog, javna potrošnja u periodu 2021-2023 će biti manja i kao rezultat visoke baze iz 2020. godine uzrokovane povećanim izdvajanjima za sektor Zdravstva, kao i za

sp provođenje paketa mjera pomoći privredi i građanima za vrijeme trajanja pandemije korona virusa.

Najveće učešće u strukturi tekuće javne potrošnje imaju mandatorni rashodi koji se odnose na bruto zarade, penzije i socijalna davanja. Ukupan fond bruto zarada u 2021. godini iznosiće 565,5 mil.€ ili 11,4% BDP-a, što predstavlja rast od 17,6 mil.€ u odnosu na 2020. godinu i to prevashodno kao rezultat rasta zarada u prosvjeti i zdravstvu za 3,0%. U 2022 i 2023. godine bruto zarade će blago rasti u nominalnom iznosu, dok će kao učešće u BDP-u opadati do nivoa od 10,6%. U dijelu penzionih i socijalnih davanja, projekcija polazi od pretpostavke da će ova davanja biti redovno usklađivana u skladu sa zakonskim rješenjima koja regulišu ova pitanja.

U 2020. godini projektuje se ostvarivanje deficita javnih finansija u iznosu od 291,0 mil.€ odnosno 6,3% BDP-a, dok se u narednom srednjoročnom periodu očekuje postepeni oporavak ekonomske aktivnosti koji će dovesti do smanjenja deficita javnih finansija na nivo od 0,1% BDP-a u 2023. godini.

3.3 STANJE I PROJEKCIJE JAVNOG DUGA I GARANCIJA ZA PERIOD 2020-2023. GODINE

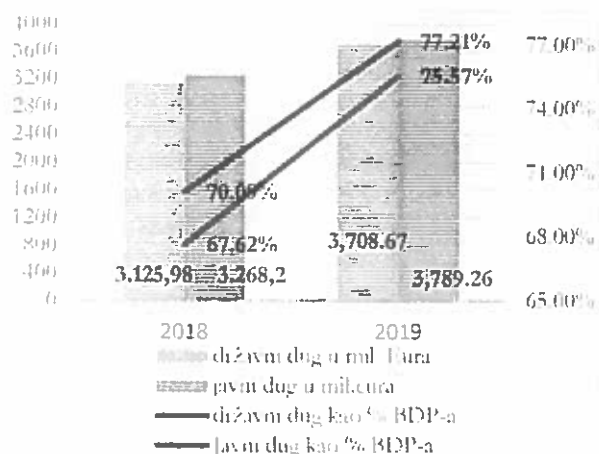
Stanje državnog i javnog duga na kraju 2019. godine

Javni dug Crne Gore, na dan 31. decembar 2019. godine, iznosio je 77,2% BDP-a. Navedeno stanje javnog duga čine unutrašnji dug u iznosu od 11,8% BDP-a, spoljni dug u iznosu od 63,7% BDP-a, kao i dug lokalne samouprave u iznosu od 1,6% BDP-a.

		BDP 4.907,9 ³	
Rb.	Kategorija	Stanje duga u mil.eura	Nivo duga kao % BDP
1	Spoljni dug	3.128,7	63,7%
2	Unutrašnji dug	580,0	11,8%
3	Ukupno državni dug (1+2)	3.708,7	75,6%
4	Dug lokalne samouprave	80,6	1,6%
5	Ukupno javni dug (3+4)	3.789,3	77,2%
6	Depoziti	597,1	12,2%
7	Ukupno državni dug sa depozitima (3-6)	3.111,6	63,4%
8	Ukupno javni dug sa depozitima (5-6)	3.192,1	65,0%

³ Prema preliminarnim podacima Monstata, BDP za 2019. godinu iznosi 4.907,9 mil. eura.

Državni i javni dug (2017-2018)

U odnosu na kraj 2018. godine, u 2019. godini, došlo je do povećanja javnog duga za 521,0 mil. eura, prvenstveno usled zaduženja kod kineske EXIM banke, radi izgradnje prioritetne dionice autoputa, u iznosu od 159,9 mil. USD, odnosno 115,5 mil. eura⁴; emisije domaćih obveznica u iznosu od oko 143,0 mil. eura, kao i emisije euroobveznica na međunarodnom tržištu u iznosu od 500,0 mil. eura.

Kada je riječ o kretanju državnog duga, na kraju prvog kvartala 2020. godine, državni dug iznosi 3.343,5 mil. eura ili 72,6% BDP-a. Od navedenog iznosa, spoljni dug iznosi 2.807,8

miliona eura, odnosno 60,9% BDP-a, dok domaći dug iznosi 535,6 miliona eura odnosno 11,6% BDP-a. Depoziti na kraju prvog kvartala 2020. godine (uključujući zlato) iznosili su 163,1 miliona eura ili 3,5% BDP-a

Pregled državnog duga na kraju prvog kvartala 2020. godine

Red. br.	Kategorija	Iznos u mil. €	% BDP ⁵
1	Spoljni dug	2.807,8	60,9%
2	Unutrašnji dug	535,6	11,6%
3	Ukupno državni dug (1+2)	3.343,5	72,6%
4	Depoziti	163,1	3,5%
5	Ukupno državni dug sa depozitima (3-4)	3.180,3	69,0%

Kao što je pomenuto, u 2019. godini realizovana je emisija euroobveznica u vrijednosti od 500 mil. eura. Iako su u momentu emisije euroobveznica potrebe finansiranja za 2019. godinu bile pokrivene, cilj navedene emisije bio je stvaranje depozita za finansiranje budžeta i otplatu duga u 2020. godini. Zakonom o budžetu za 2020. godinu bila su predviđena nedostajuća sredstva u iznosu od 590,6 mil. eura i korišćenje depozita u iznosu od 540 mil. eura. Istim Zakonom, planirana je realizacija zaduženja kod komercijalnih banaka uz garanciju Svjetske banke, (PBG 2) u vrijednosti od 250 miliona eura, sa ciljem stvaranja depozita za finansiranje budžeta i otplatu duga u 2021. godini.

Međutim, proglašenjem globalne pandemije koronavirusa i uvođenjem mjera za zaštitu stanovništva od širenja zaraze, obustavljene su gotovo sve privredne aktivnosti, što je uticalo na značajno smanjenje budžetskih prihoda. Istovremeno, povećana budžetska potrošnja za potrebe zdravstvene zaštite, kao i izdaci za podršku privredi i stanovništvu zbog obustavljanja rada u većini djelatnosti, uticalo je na povećanje budžetskih rashoda. Navedeno je uslovilo i potrebu izrade

⁴ Prema fiksnom kursu EUR/USD=1,3718

⁵ Prema projekcijama Ministarstva finansija, BDP za 2020. godinu iznosiće 4.607,3 mil. eura.

rebalnsa budžeta za 2020. godinu i povećanje nedostajućih sredstava za gotovo cca. 340 miliona eura.

Odmah nakon proglašenja pandemije, Ministarstvo finansija pokrenulo je razgovore sa vodećim međunarodnim finansijskim institucijama kao što su Svjetska banka, Međunarodni monetarni fond i Evropska komisija sa kojima su u toku razgovori za zaključenje aranžmana za finansiranje nedostajućih sredstava budžeta u 2020. godini. Sa navedenim institucijama razmatraju se aranžmani u ukupom vrijednosti od oko 160 mil. eura, što bi, sa već realizovanim kreditnim aranžmanom PBG 2 vrijednim 250 mil. eura, obezbijedilo potrebe finansiranja budžeta za ovu godinu.

Kada je riječ o najvećem infrastrukturnom projektu u Crnoj Gori, Zakonom o budžetu za 2020. godinu planirano je povlačenje 100 mil. eura iz kreditnih sredstava sa kineskom Exim bankom. Međutim, imajući u vidu da je usporavanje privrednih aktivnosti značajno pogodilo i građevinski sektor, očekuje se da ove godine bude povučeno najviše polovina navedenog iznosa tj. do 50 mil. eura, dok se povlačenje preostalog iznosa očekuje u narednim godinama. U prvom kvartalu 2020. godine iz navedenog kredita povučeno je ukupno 4,34 miliona USD, odnosno 3,16 miliona eura⁶.

Kretanje državnog i javnog duga u periodu 2020-2023. godine

U 2020. godini, očekuje se značajno povećanje duga usled prethodno opisanih kreditnih aktivnosti. Naime, povećana neplanirana budžetska potrošnja izazvana pandemijom COVID-19 usloвила je potrebu za dodatnim zaduženjem pa se očekuje da će javni dug na kraju 2020. godine iznositi 82,5% BDP-a, dok se očekuje da neto javni dug iznosi oko 80,9 % BDP-a.

Kretanje državnog i javnog duga za period 2019-2023. godine

	2019	2020	2021	2022	2023
bdp	4.907,9	4.607,3	4.943,8	5.166,2	5.376,2
domaći dug	580,0	500,3	471,3	419,3	390,3
ino dug	3.128,7	3.208,8	3.490,8	3.545,8	3.475,8
ukupno državni dug	3.708,7	3.709,1	3.962,1	3.965,1	3.866,1
%bdp-a državni dug	75,6	80,5	80,1	76,8	71,9
dug lokalnih samouprava	80,6	90,0	90,0	90,0	90,0
ukupno javni dug	3.789,3	3.799,1	4.052,1	4.055,1	3.956,1
%bdp-a javni dug	77,2	82,5	82,0	78,5	73,6
Neto javni dug	3.249,3	3.729,1	3.852,1	3.855,1	3.956,1
%BDP-a neto javni dug	66,2	80,9	77,9	74,6	73,6

U 2021. godini nedostajuća sredstva iznosiće 511,1 mil. eura, koje će biti ostvarene zaduživanjem na inostranom ili domaćem tržištu, kao i iz depozita koji se eventualno ostvare tokom 2020. godine. U 2022. i 2023. godini očekuje se opadanje iznosa nedostajućih sredstava (362,9 mil. eura i 311,1 mil. eura respektivno), ali imajući u vidu pad privrednih aktivnosti i predviđenog ostvarenja budžetskog deficita ista se moraju obezbijediti zaduživanjem. Projekcija kretanja duga u 2021, 2022. i 2023. godini odražava namjeru Ministarstva finansija da se, zavisno od uslova na

⁶ Prema fiknom kursu EUR/USD=1,3718

finansijskom tržištu, tokom tekuće godine obezbjeđuju sredstva za finansiranje budžeta za narednu godinu. Na navedeni način, bilo bi omogućeno da se unaprijed obezbijedi djelimično finansiranje za 2022. i 2023. godinu (depoziti) u iznosu od po 200 mil. eura za svaku od ovih godina, a istovremeno bi se smanjila izloženost eventualnim šokovima na finansijskom tržištu koji mogu uzrokovati nagle promjene kamatne stope i smanjenje mogućnosti zaduživanja.

U skladu sa tabelom iznad, u 2021. godini očekuje se da nivo javnog duga dostigne iznos od 82,0% BDP-a, dok se u 2022. i 2023. godini očekuje nivo javnog duga od 78,5% BDP-a, odnosno 73,6% BDP-a, respektivno.

Stanje državnih garancija

Na dan 31. decembar 2019. godine, ukupno ugovorene državne garancije, iznosile su oko 601,93 mil. eura, od čega su angažovana sredstva u iznosu od oko 477,77 mil. eura. Stanje duga na kraju 2019. godine, po garancijama izdatim domaćim i ino kreditorima iznosi 244,30 mil. eura, što predstavlja 4,98% BDP-a. U odnosu na kraj 2018. godine, na kraju 2019. godine stanje duga po osnovu izdatih državnih garancija se smanjilo za 43,19 mil. eura.

Tokom 2019. godine, Vlada je izdala državne garancije u ukupnom iznosu od 69,2 mil. eura za potrebe realizacije različitih infrastrukturnih projekata.

U skladu sa Izmjenama i dopunama Zakona o budžetu za 2020. godinu, u 2020. godini planirano je da Vlada izda garancije u ukupnom iznosu do 142,25 mil. eura, za potrebe realizacije infrastrukturnih projekata, kao i za potrebe pružanja podrške preduzećima za prevazilaženje posledica izazvanih pandemijom COVID-19.

3.4 FISKALNI RIZICI ZA PERIOD 2021-2023. GODINE

Osnovni rizici ostvarivanja fiskalnih projekcija grupisani su u dvije kategorije, i to: politički i ekonomski.

RIZIK	POZITIVNI	NEGATIVNI
Politički	- Napredak na putu pristupanja Evropskoj uniji uticaće na rast povjerenja investitora, unaprjeđenje poslovnog ambijenta i pristup EU fondovima;	- Geopolitički rizici na globalnom nivou mogu negativno uticati na cjelokupnu svjetsku ekonomiju;
Ekonomski	- Implementacijom projekta Ekonomskog državljanstva, u punom potencijalu, stvaraju se uslovi za povećanje javnih prihoda; - Reformom Poreske uprave i Uprave carina utiče se na unaprjeđenje poslovnog ambijenta, efikasniju naplatu a samim tim i na povećanje javnih prihoda; - Pojačanim inspekcijskim nadzorom i implementacijom sistema elektronskog nadzora fiskalnih registar kasa, smanjuje se obuhvat "sive ekonomije" što pozitivno utiče na javne prihode; - Reformama u procesu budžetiranja povećava se fiskalna disciplina i transparentnost javnih finansija što se pozitivno odražava na glavne fiskalne pokazatelje;	- Efekti u vidu smanjenja investicione aktivnosti i turističkog prometa na globalnom i regionalnom nivou negativno se odražavaju na ekonomski rast Crne Gore pa samim tim i na javne prihode; - Eventualni "drugi talas" pandemije virusa COVID-19 i mjere na suzbijanju negativnih efekata istog na privredu i građane, dodatno smanjuje javne prihode i utiče na pogoršanje deficita i javnog duga; - Nestabilnost uzrokovana pandemijom, negativno utiče na finansijska tržišta, što povećava cijenu zaduživanja i u uslovima ograničenosti fiskalne rezerve negativno utiče na javni dug; - Promjena u dinamici i obimu izvođenja radova na izgradnji Autoputa može uticati na povećanje javne potrošnje; - Sprovođenje velikih investicionih projekata i/ili reformi kojima se utiče na značajno povećanje javnog duga može negativno uticati na održivost javnih finansija; - Implementacijom ESA2010 metodologije može doći do proširenja postojećeg institucionalnog obuhvata budžetskog računovodstva u sektoru Opšte države. Shodno tome, može doći do povećanja deficita i duga pomenutnog sektora u srednjem roku. Sa druge strane, implementacija navedene metodologije, po istom principu, može ostvariti i pozitivne efekte na fiskalne indikatore.

3.5 KVALITET JAVNIH FINANSIJA

Upravljanje javnim finansijama od ključnog je značaja za dugoročnu stabilnost javnih finansija, kao i za ukupan ekonomski razvoj, dostupnost i kvalitet javnih usluga, a samim tim, i cjelokupan životni standard građana.

U situaciji ugrožene fiskalne stabilnosti pod uticajem negativnih efekata uzrokovanih pandemijom i potrebe stvaranja fiskalnog prostora za dodatno finansiranje u cilju pružanja podrške građanima i privredi, značaj kvalitetnog upravljanja javnim resursima još više dobija na značaju.

Strategijski okvir reforme upravljanja javnim finansijama u Crnoj Gori definisan je Programom reforme upravljanja javnim finansijama za period 2016 – 2020. godine, koji sadrži pregled aktivnosti za postizanje ciljeva u srednjem roku. Glavne reforme usmjerene na unaprijeđenje kvaliteta upravljanja javnim finansijama sublimirane su kroz sprovođenje tri projekta sa čijom je implementacijom otpočeto početkom 2019. godine, a koji se finansiraju od strane EU.

Dosadašnjom implementacijom projekta „Unapređenje sistema budžetiranja, višegodišnjeg budžetskog okvira i sistema unutrašnje finansijske kontrole u javnom sektoru“ unaprijeđen je srednjoročni budžetski okvir na način što godišnji Zakon o budžetu sadrži pregled izdataka potrošačkih jedinica na period od tri godine čime se unaprijeđuje planiranje budžeta. Pored navedenog, unaprijeđeno je planiranje Kapitalnog budžeta usvajanjem nove zakonske regulative koja reguliše pitanje planiranja i upravljanja kapitalnim projektima kao i urađena revizija i predlog nove programske strukture budžeta odnosno razvijena metodologija za izradu programskog budžeta. U cilju stvaranja pretpostavki za punu implementaciju programskog budžeta, kroz sprovedene obuke ojačani su institucionalni kapaciteti za višegodišnje planiranje kao i planiranje budžeta na programskoj osnovi. Sprovedena reforma očekuje se da će rezultirati planiranjem budžeta za 2021. godinu na bazi nove programske strukture, kao i razvojem ostalih elemenata programskog budžeta.

U dijelu projekta „Unapređenje IT sistema za planiranje budžeta“ izrađeno je preliminarno softversko rješenje, te će se u narednom periodu sprovoditi aktivnosti na ocjeni funkcionalnosti i razmjeni informacija u cilju njegovog daljeg unapređenja i obuke budućih korisnika. Shodno navedenom, očekuje se da u 2021. godini bude omogućena puna primjena novog softvera prilikom planiranja, izvršenja i izvještavanja o budžetu.

Pored navedenog u toku je i implementacija projekta „Implementacija sistema centralizovanog obračuna zarada“ za koji je u toku postupak nabavke serverske opreme sa pripadajućim licencama nakon čega će se vršiti testiranje i obuka korisnika prema planu uključivanja u sistem. Sistem centralizovanog obračuna zarada usljed implementacije programskog rješenja omogućiće efikasnije upravljanje potrošnjom za zarade u javnom sektoru.

Nadzor nad sprovođenjem fiskalne politike je jedna od oblasti u kojima se vrši unaprijeđenje. Uz podršku EU sprovodi se projekat „Podrška uspostavljanju Fiskalnog savjeta Crne Gore“ čiji je cilj uspostavljanje nezavisnog tijela za fiskalni nadzor. U dosadašnjem periodu implementacije projekta, pripremljen je „opciona dokument“ sa pregledom najbolje međunarodne prakse u ovoj oblasti kao i predlogom opcija uspostavljanja Fiskalnog savjeta u Crnoj Gori. Naredni korak odnosi

se na pripremu izmjena zakonodavnog okvira kako bi se formalno stvorili uslovi za osnivanje ovog tijela.

Dinamične reformske aktivnosti zahtijevaju i izmjene zakonodavnog okvira kojim se reguliše budžetski sistem, te se planira da do kraja godine budu predložene izmjene Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti koje će reflektovati sve navedene reforme.

Imajući u vidu da je tekuća godina, posljednja godina sprovođenja Programa reforme upravljanja javnim finansijama, pristupilo se evaluaciji postignutog postojećim programom i utvrđivanju reformskih aktivnosti koje će biti predmet Programa u narednom četvorogodišnjem periodu. Pored predmetne evaluacije, osnov za pripremu novog programa takođe su i rezultati „Ocjene javne potrošnje i finansijske odgovornosti – PEFA“ koja je za Crnu Goru sprovedena tokom 2019. godine, a koja je pokazala opštu tendenciju poboljšanja u upravljanju javnim finansijama, budući da je 11 indikatora učinka pokazalo bolje rezultate u odnosu na prethodno sprovedenu ocjenu.

U toku je i realizacija projekta „Reforma poreske administracije“ koja podrazumijeva uvođenje integrisanog informacionog sistema i implementaciju elektronskog praćenja fiskalnih registar kasa. Naime, u dosadašnjem periodu fokus aktivnosti je bio na oblastima unutrašnje kontrole i integriteta, poreskih prijava i računovodstva, poreske kontrole, kao i usluga koje se pružaju poreskim obveznicima. Pored navedenog, raspisan je i novi tender za nabavku sistema za on-line elektronsku fiskalizaciju gotovinskih i bezgotovinskih transakcija u realnom vremenu u Crnoj Gori, te se potpisivanje ugovora sa izabranim izvođačem očekuje do kraja juna 2020. godine. Ova reforma treba da obezbijedi efikasniju naplatu budžetskih prihoda kroz bolju kontrolu poreskih obveznika i unaprijeđenje kapaciteta Poreske uprave.

U toku je implementacija projekta „Podrška Uprave carina u oblasti akciza“, koji ima za cilj izradu i implementaciju nove nacionalne aplikacije za akcize u IT sistemu Carinske uprave (CIS), njenu primjenu u IT sistemu i međusobnu povezanost i interoperabilnost sa drugim carinskim aplikacijama kao i sa budućim aplikacijama. Uvođenjem novog informacionog sistema za elektronsku razmjenu podataka će se omogućiti programsko povezivanje softvera za razmjenu podataka o akcizama u digitalnom obliku, što će doprinijeti jačanju naplate akcizne dažbine kao i efikasnijoj borbi na planu suzbijanja sive ekonomije. Implementacija odredbi koje se odnose na informacioni sistem, shodno Predlogu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o akcizama koji se nalazi u skupštinskoj proceduri, planirana je za 1. januar 2021. godine.

Kako bi se stvorio jedinstveni normativni okvir kojim se definišu osnovni principi za vođenje računovodstva, u prethodnoj godini, donešen je Zakon o računovodstvu u javnom sektoru, a u toku je izrada podzakonskih akata za sprovođenje zakona, nakon čega će se pristupiti adaptaciji računovodstvenog informacionog sistema na principima obračunskog računovodstva, usvojenim kroz novu računovodstvenu regulativu.

Uporedo sa sprovođenjem navedenih aktivnosti, kontinuirano će se vršiti harmonizacija zakonodavstva u skladu sa zahtjevima pregovaračkih poglavlja u procesu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji.

4. SREDNJOROČNI BUDŽETSKI OKVIR DRŽAVE

4.1 IZDACI BUDŽETA DRŽAVE

U skladu sa Zakonom o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, proces utvrđivanja državnog budžeta bazira se na ekonomskoj i fiskalnoj politici, očekivanim makroekonomskim i fiskalnim trendovima i utvrđenim limitom potrošnje.

U narednoj tabeli data je procjena agregatnih fiskalnih pokazatelja centralnog nivoa države u periodu 2019-2022. godina.

PROCJENA UKUPNIH PRIMITAKA, IZDATAKA, DUGA I BUDŽETSKOG BALANSA

	2020 (Plan)		Predlog 2021		2022 (procjena)		2023 (procjena)	
	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP
Ukupni primici	2582.5	56.0%	2432.5	49.2%	2221.3	43.0%	2229.3	41.5%
Izvorni prihodi	1705.0	37.0%	1926.6	39.0%	1859.9	36.0%	1921.6	35.7%
Finansiranje	877.5	19.0%	505.9	10.2%	361.5	7.0%	307.7	5.7%
Projektovani ukupni izdaci	2582.5	56.0%	2432.5	49.2%	2221.3	43.0%	2229.3	41.5%
Tekući, Kapitalni i Budžet državnih fondova	2040.9	44.3%	2013.6	40.7%	1928.9	37.3%	1985.2	37.0%
Otplata duga	539.6	11.7%	416.9	8.4%	290.4	5.6%	242.1	4.5%
Izdaci za kupovinu hartija od vrijednosti	2.0	0.0%	2.0	0.0%	2.0	0.0%	2.0	0.0%
Planirani nivo deficit/suficit	-335.9	-7.29%	-87.0	-1.8%	-69.1	-1.3%	-63.6	-1.2%
Planirani nivo javnog duga	3.729,1	80,9%	3.852,1	77,9%	3.855,1	74,6%	3.956,1	73,6%

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o budžetu Crne Gore za 2020. godinu, izvorni prihodi planirani su u iznosu od 1.705,0 mil.€, ukupni rashodi u iznosu od 2.040,9 mil.€, dok je planirani budžetski deficit planiran na nivou od 335,9 mil. € odnosno 7,29% BDP-a.

U 2020. godini projektuje se pad izvornih prihoda budžeta do nivoa od 1705.0 mil.€ odnosno 37,0% BDP-a dok će budžetski izdaci (ne uključujući obaveze po osnovu otplate duga) iznositi 2040.9 € ili 44.3% BDP-a. Projektovano uvećanje budžetskih rashoda u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu u neto iznosu od 12,4 mil.€ posljedica je, prije svega, nastale situacije uzrokovane epidemijom virusa Covid 19, odnosno obezbjeđenje sredstava za sprovođenje mjera usmjerenih na podršku građanima i privredi, kao i za potrebe povećanih troškova zdravstvenog sistema.

Kao što je to slučaj i u drugim zemljama, Crna Gora se, od marta tekuće godine, suočava sa zdravstvenom krizom izazvanom pandemijom virusa COVID-19, što je uzrokovalo negativne posljedice na ekonomiju. Stavljanje pod kontrolu pandemije zahtijevalo je hitne mjere Vlade na

suzbijanju širenja virusa COVID-19, kao i dodatna izdvajanja u cilju obezbjeđenja potrebne medicinske opreme i ostalih sredstava za potrebe zdravstvenog sistema, ali i pružanja podrške socijalno ranjivim kategorijama stanovništva i privredi.

Potrebno je napomenuti da se Crna Gora sa ovom krizom suočila u momentu postignutih značajnih rezultata u dijelu konsolidacije javnih finansija čemu svjedoči kontinuirano smanjenje deficita kroz značajan rast prihoda u prethodne tri godine i racionalizaciju potrošnje kao i stvaranje uslova za opadanje javnog duga.

Na drugoj strani Tekuća budžetska potrošnja bilježi negativan trend i opada sa nivoa od oko 1.875,20 mil.€ u 2020. u 2021. godini 1.829,84 mil.€, u 2022. godini nastavlja se negativan trend do nivoa od 1.823,92 mil.€, dok će u 2023. godini rasti do nivoa do 1.851,97 mil.€.

U narednom srednjoročnom periodu, koji obuhvata budžetski ciklus za period 2021 – 2023. godine, izvorni prihodi će nominalno rasti u odnosu na 2020. godinu. Najznačajniji rast izvornih prihoda očekuje se u 2021. godini gdje će se u odnosu na 2020. godinu zabilježiti rast za iznos od 221,6 mil.€. Razlog navedenog rasta izvornih prihoda je u očekivanom oporavku ekonomije nakon pandemije izazvane corona virusom Covid-19, gdje će rasti očekivani prihod po osnovu PDV- a u iznosu od oko 67,4 mil€, jednokratnoj naplati naknada za korišćenje dobara od opšteg interesa i ostalih naknada u 2021. godini od oko 70,0 mil.€. U 2022. godini nominalni iznos izvornih prihoda procjenjuje se na iznos od 1.859,88 mil.€ dok se u 2023. godini projektuje dalji rast izvornih prihoda na iznos od 1.921,64 mil.€.

Budžetski izdaci nakon 2020. godine će opadati usljed očekivanog završetka projekta izgradnje autoputa koji će rasteretiti kapitalnu potrošnju. Na drugoj strani, Tekuća budžetska potrošnja biće stabilna pri čemu će njeno učešće u BDP-u opadati. U svim godinama projekcija, tekuća budžetska potrošnja u potpunosti se finansira iz izvornih prihoda čime se ispunjava osnovno pravilo za planiranje budžeta koje pokazuje da država sve tekuće obaveze može servisirati iz tekućih prihoda dok se zaduživanje vrši isključivo za finansiranje kapitalnih projekata čijom se realizacijom stvara dodatna vrijednost.

Planirani deficit u 2020. godini iznosi 335,9 mil.€ odnosno 7,29% BDP-a, nakon čega će u skladu sa projekcijama prihoda i rashoda u periodu 2021-2023. godine isti imati negativni trend.

Dakle, može se zaključiti da javne finansije u narednom srednjoročnom periodu, karakteriše rast prihoda i smanjenje rashoda što stvara uslove za ostvarivanje primarnog budžetskog suficita. U vezi sa nevedenim, javni dug kretaće se u rasponu od 80,9% BDP-a u 2020. godini 73,6% u 2023. godini.

4.2 TEKUĆI BUDŽET I BUDŽET DRŽAVNIH FONDOVA

Izdaci tekućeg budžeta i državnih fondova, u periodu 2020 – 2023. godine, kretaće se u rasponu od 2.040,90 mil.€ ili 44,30% BDP-a do 1.985,21 mil.€ ili 36,90% BDP-a. Dakle, potrošnja u dijelu tekućeg i budžeta državnih fondova biće stabilna i rasti dominantno usljed potrebe usklađivanja pojedinih kategorija rashoda uzrokovanih zakonodavnim okvirom, dok će njeno učešće u BDP-u postepeno opadati.

U narednoj tabeli prikazana je projekcija izdataka tekućeg i budžeta državnih fondova u periodu 2020-2023. godine, po ekonomskoj klasifikaciji:

IZDACI TEKUĆEG I BUDŽETA DRŽAVNIH FONDOVA- Ekonomska klasifikacija

	2020 (plan)		Prijedlog 2021		2022 (procjena)		2023 (procjena)	
	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP
4 IZDACI	2040.90	44.30%	2013.63	40.70%	1928.93	37.30%	1985.21	36.90%
41 Tekući izdaci	870.00	18.90%	924.30	18.70%	913.40	17.70%	930.40	17.30%
42 Transferi za socijalnu zaštitu	577.50	12.50%	583.30	11.80%	599.30	11.60%	604.70	11.20%
43 Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru	276.10	6.00%	286.40	5.80%	275.40	5.30%	281.00	5.20%
44 Kapitalni izdaci	43.30	0.90%	48.50	1.00%	50.80	1.00%	60.10	1.10%
45 Krediti i pozajmice	1.60	0.00%	1.60	0.00%	1.60	0.00%	1.60	0.00%
47 Rezerve	133.30	2.90%	18.00	0.40%	18.00	0.30%	18.00	0.30%

U nominalnim iznosima, izdvajanja za Tekući i budžet Državnih fondova će rasti dominantno usljed rasta izdataka za penzijsko i invalidsko osiguranje, dok će u cijelom predmetnom srednjoročnom periodu ovi izdaci imati tendenciju pada, kao procenat BDP-a.

Pored navedenog, usljed očekivanog pada kapitalnih izdataka završetkom prioritetne dionice autoputa u 2021. godini, u periodu nakon toga, očekivano je da će izdvajanja u okviru Tekućeg i Budžeta državnih fondova u strukturi ukupnih budžetskih izdataka rasti.

Tekući izdaci

Tekući izdaci u 2020. godini projektovani su na iznos od 870,00 mil. € odnosno 18,9% BDP-a. U srednjem roku, očekuje se da će tekući izdaci rasti u nominalnom iznosu, dok će se njihovo učešće u BDP-u smanjivati.

Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca predstavljaju najznačajniji izdatak u okviru tekućih izdataka, i za 2020. godinu, ukupan fond bruto zarada planiran je u iznosu od 498,70 mil. € odnosno 10,8 % BDP-a.

U skladu sa utvrđenim srednjoročnim budžetskim okvirom, izdaci za bruto zarade očekivano je da će tokom projektovanog perioda biti stabilni, odnosno sa tendencijom rasta, budući da

projekcija polazi od povećanja zarada u sektoru obrazovanja i sektoru zdravstva u 2020. i 2021. godini i dijela usklađivanja zarada po osnovu minulog staža. U 2021. godini očekuje se, da će se fond bruto zarada povećati na nivo od 514,30 mil. €, usljed pomenutih razloga. U periodu od 2021-2023. godine, nominalni iznos izdataka za bruto zarade i doprinosa na teret poslodavca, projektovano je da će se uvećati do nivoa od oko 517,10 mil.€ dok će njihovo učešće u bruto domaćem proizvodu imati tendenciju pada, odnosno kretaće se u rasponu od 10,4% do 9,6% BDP-a.

Rashodi za materijal i usluge planirani su u ukupnom iznosu od 89,90 mil. € u 2020. godini, što predstavlja oko 2,0% procijenjenog BDP-a. U narednom srednjoročnom periodu, očekuje se da ova kategorija izdataka ima fluktuirajući rast.

Rashodi za materijal čine sredstva za nabavku administrativnog materijala neophodnog za nesmetano funkcionisanje potrošačkih jedinica, materijala za posebne namjene vezanih za materijal za izvođenje nastave, odbranu, javni red i bezbjednost i dr. Takođe, u okviru ove grupe rashoda planirani su i izdaci za energiju i gorivo.

Rashodi za usluge podrazumijevaju sve obaveze koje se odnose na troškove službenih putovanja, reprezentaciju, komunikacione usluge, usluge prevoza, bankarske usluge i druge troškove koji su vezani za obavljanje redovnih aktivnosti potrošačkih jedinica. Pored navedenog, rashodi za usluge obuhvataju i Konsultantske usluge, projekte i studije i Ostale usluge, od čega je najznačajniji dio sredstava planiran za realizaciju projekata utvrđenih nacionalnim programima kulture, donošenje prostornih planova i studija lokacije, finansiranje naučno-istraživačkih projekata, promotivne aktivnosti u oblasti turizma, monitoring životne sredine i ostale programske aktivnosti potrošačkih jedinica, kao i konsultantske usluge u domenu projekata sufinansiranih iz EU fondova.

Rashodi za tekuće održavanje planirani su u iznosu od 25,80 mil. € sa očekivanim blagim povećanjem u srednjem roku do iznosa od 27,10 mil. €. Najveći dio sredstava u okviru ove grupe izdataka planiran je za održavanje putne i željezničke infrastrukture. Pored navedenog, sredstva će se koristiti za održavanje opreme i građevinskih objekata državnih organa.

Sredstva za kamate u 2020. godini planirana su u iznosu od 103,30 mil. € i namijenjena su isplati kamata po osnovu zaključenih kreditnih aranžmana. U narednom srednjoročnom periodu očekuje se da će se ova vrsta izdatka povećati usljed dodatnog zaduženja zbog negativnih efekata Korona virusa. U 2023. izdaci po osnovu kamata projektovani su u iznosu od 110,10 mil.€, odnosno 2,0% BPD-a.

Subvencije, u 2020. godini, planirane su u iznosu od 39,10 mil. € odnosno 0,80% BDP-a, i to u okviru: Ministarstva ekonomije, Ministarstva održivog razvoja i turizma, Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, Ministarstva saobraćaja i pomorstva, Agencije za investicije i Fonda penzijskog i invalidskog osiguranja. Rast subvencija očekuje se u 2021. godini kroz implementaciju programa koji su usmjereni na ostvarivanje ciljeva razvoja poljoprivrede i podrške sektoru ribarstva.

Subvencije su, u značajnom iznosu, planirane i "Željezničkom prevozu Crne Gore" za pružanje usluga u putničkom željezničkom prevozu, dok je dio sredstava planiran i za subvencioniranje električne energije domaćinstvima koja pripadaju socijalno ugroženoj kategoriji stanovništva. U

okviru Fonda penzijskog i invalidskog osiguranja planirano je subvencionisanje troškova u okviru aktivnosti odmora i oporavka penzionera pod povoljnijim uslovima.

Preostali izdaci u okviru tekućih izdataka opredijeljeni su za rentu, isplate po osnovu ugovora o djelu, troškove sudskih postupaka, izradu i održavanje softvera, osiguranje, kontribucije za članstvo u domaćim i međunarodnim organizacijama, komunalne naknade i ostale izdatke. Najveći dio izdataka za isplate po osnovu ugovora o djelu i rentu planiran je u okviru Ministarstva vanjskih poslova za potrebe angažmana lokalnog osoblja i zakupa objekata za diplomatsko konzularna predstavništva Crne Gore u inostranstvu, kao i zakup objekata u kojima su smješteni državni organi, a koji se planiraju u okviru budžeta Uprave za imovinu.

Najveći dio sredstava na izdacima za izradu i održavanje softvera planiran je kod Ministarstva javne uprave i dijelom se odnosi i na sprovođenje Akcionog plana Strategije reforme javne uprave.

Transferi za socijalnu zaštitu

Transferi za socijalnu zaštitu u 2021. godini planirani su u iznosu od 583,30 mil. €, što čini 11,80% BDP-a, a u srednjem roku planira se njihovo nominalno povećanje do nivoa od 604,70 mil. € u 2023. godini.

Prava iz oblasti socijalne zaštite namijenjena su za finansiranje dječijeg dodatka, boračko invalidske zaštite, materijalnog obezbjeđenja porodice, porodijska odsustva, tuđe njege i pomoći, ishranu djece u predškolskim ustanovama i izdržavanje šticećenika u domovima. Takođe, u okviru ove grupe izdataka namijenjena su sredstva i za isplatu naknada korisnicima po osnovu rođenja troje ili više djece u skladu sa Zakonom o izvršenju Odluke Ustavnog suda. Naime, korisnice koje su radi ostvarivanja ovog prava prekinule radni odnos primaju privremenu naknadu i to u periodu ne dužem od pet godina od stupanja na snagu zakona, po kriterijumima utvrđenim pomenutim Zakonom.

Sredstva za tehnološke viškove u 2021. godini planirana su u iznosu od 19,70 mil. € i čine oko 0,4% BDP-a, a u srednjem roku planira se postepeno smanjenje ovih izdataka, tako da će u 2023. godini iznositi 19,10 mil. €.

Najveći dio sredstava na ovom izdatku planiran je za potrebe Zavoda za zapošljavanje, i to za isplatu naknada nezaposlenim licima koje obuhvataju neto novčane naknade sa doprinosima Fondu penzijskog i invalidskog osiguranja i doprinosima Fondu zdravstva.

Takođe, dio sredstava planiran je u skladu sa Zakonom o fondu rada za zaposlene kojima je radni odnos prestao usljed stečaja. Preostali iznos sredstava planiran je na poziciji Ministarstva finansija za isplatu otpremnina po osnovu tehnoloških viškova za sve potrošačke jedinice.

Najznačajniji izdaci u okviru Transfera za socijalnu zaštitu odnose se na prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja koja su za 2021. godinu planirana u iznosu od 446,20 mil. €, odnosno 9,00% BDP-a i namijenjena su za finansiranje starosnih, invalidskih i porodičnih penzija, naknada, dodataka, penzija u stranim zemljama i doprinosa za zdravstvenu zaštitu penzionera. U srednjem roku, izdaci za penzije planirani su u skladu sa postojećom regulativom, uvećani po osnovu predviđenog povećanja broja nosilaca penzijskog osiguranja i po osnovu usklađivanja izdataka sa rastom potrošačkih cijena i prosječne zarade. U skladu sa navedenim, u 2022. godini izdaci za

penzije planirani su u iznosu od 462,00 mil. €, odnosno 8.90% BDP-a, a za naredni period projektuje se njihovo nominalno povećanje za oko 10,70 mil. € godišnje.

Sredstva po osnovu ostalih prava iz oblasti zdravstvene zaštite i iz oblasti zdravstvenog osiguranja, u 2021. godini planirana su u iznosu 34,10 mil. € i u srednjem roku, zadržaće se na stabilnom nivou, u skladu sa realnim potrebama, ali i mogućnostima budžeta.

Transferi pojedincima, institucijama, nevladinom i javnom sektoru

Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru u 2021. godini planirani su na nivou od 286,40 mil. €, što predstavlja oko 5,8% BDP-a, a u srednjem roku, kreće se u rasponu od 5,3% BDP-a u 2022. do 5,2% BDP-a u 2023. godini

U okviru ove grupe izdataka sredstva se, najvećim dijelom, opredjeljuju za transfere za zdravstvenu zaštitu i finansiranje javnih zdravstvenih ustanova u okviru Fonda za zdravstveno osiguranje. Značajno uvećanje izdvajanja prema Fonu zdravstva posljedica je značajnog uvećanja izdvajanja za lijekove kao rezultat povećane konzumacije zbog veće dostupnosti lijekova i bolje snabdjevenosti tržišta, a dominantno zbog donošenja nove Liste lijekova koja je u primjeni od marta 2018. godine, a kojom su uvedeni novi lijekovi i posebno skupi lijekovi za savremene terapije u liječenju osiguranih lica Fonda. Pored navedenog, očekivana su veća izdvajanja za naknade za bolovanje usljed povećanja korisnika.

Dio sredstava namijenjen je za transfere obrazovanju, odnosno transfere domovima učenika i studenata i transfere pojedincima koji se odnose na jednokratne socijalne pomoći u vidu besplatnih udžbenika, stipendija i povlastica za prevoz, kao i za stručno osposobljavanje visokoškolaca u skladu sa Zakonom o stručnom osposobljavanju lica sa stečenim visokim obrazovanjem. U okviru ove grupe izdataka planirana su i sredstva koja se usmjeravaju Univerzitetu Crne Gore.

U okviru Ostalih transfera pojedincima sredstva se planiraju kod Zavoda za zapošljavanje za finansiranje sprovođenja aktivne politike zapošljavanja, stručno osposobljavanje, prekvalifikaciju i dokvalifikaciju i posebne programe zapošljavanja teže zapošljivih lica, izdvajanja za Fond za profesionalnu rehabilitaciju, kao i kod Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja za isplatu staračkih naknada u skladu sa Zakonom o poljoprivredi i ruralnom razvoju, a u cilju obezbjeđivanja socijalne sigurnosti staračkih domaćinstava na selu.

Sredstva na izdatku Transferi institucijama kulture i sporta opredjeljuju se Ministarstvu sporta za finansiranje sportskih klubova i saveza u skladu sa Zakonom o sportu.

Na izdatku Ostali transferi institucijama sredstva se opredjeljuju za finansiranje JP Radio i Televizija Crne Gore, finansiranje Instituta za standardizaciju i Akreditacionog tijela, kao i za implementaciju projekta „Podrška programu za samozapošljavanje“, koji realizuje Zavod za zapošljavanje CG i koji je sufinansiran iz IPA fondova i dr.

Kapitalni izdaci

Kapitalni izdaci za 2020. godinu planirani su u iznosu od 43,30 mil. € odnosno oko 0,9% BDP-a. U 2021. godini ova grupa izdataka projektovano je da će se povećati do nivoa od 48,50 mil.€. U srednjem roku očekuje se postepeno uvećanje kapitalnih izdvajanja u 2021. i 2022. godini.

Kapitalni izdaci u tekućem budžetu i budžetu državnih fondova primarno se odnose na izdatke za opremu, građevinske objekte i investiciono održavanje. Takođe, kroz Izdatke za infrastrukturu opšteg značaja i Izdatke za lokalnu infrastrukturu finansiraju se programi unaprjeđenja ruralnog razvoja, finansiranje izgradnje vodovoda u seoskim područjima, kao i finansiranja poslova uređenja šuma, pošumljavanje i izgradnju šumskih puteva.

Rast ove kategorije rashoda u 2021. i narednim godinama povezan je sa potrebom dalje modernizacije Vojske Crne Gore, u skladu sa NATO standardima, Strategijom odbrane Crne Gore, planom investiranja Crne Gore u odbranu za period od 2018. do 2024. godine kao i dugoročnim planom razvoja odbrane od 2019. do 2028. godine.

Pozajmice i krediti

Pozajmice i krediti planirani su u iznosu od oko 1,60 mil. € u 2020. godini, i očekivano je da će zadržati približno isti nivo izdvajanja u narednom srednjoročnom periodu.

Značajan dio sredstava, shodno Zakonu o visokom obrazovanju i Pravilniku o kriterijumima, načinu uslovima i visini naknade za smještaj i ishranu u domu, studentski kredit, stipendiju i participaciju prevoza, planiran je za isplatu deset mjesečnih rata studentskog kredita za studente koji se finansiraju iz budžeta, kao i za studente koji se školuju na privatnim univerzitetima u Crnoj Gori.

Dio sredstava koji se predviđa za pozajmice i kredite kod Zavoda za zapošljavanje planiran je za kreditiranje samozapošljavanja, u skladu sa Programom rada Vlade Crne Gore.

4.3 REZERVE

Sredstva tekuće i stalne budžetske rezerve se planiraju za finansiranje hitnih i nepredviđenih izdataka tokom fiskalne godine, u skladu sa Zakonom o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, a uslovi za dodjelu ovih sredstava su definisani Pravilnikom o bližim kriterijumima za korišćenje sredstava tekuće i stalne budžetske rezerve.

Budžetska sredstva rezerve u 2020. godini planirana su u iznosu od 133,6 mil. € ili 2,9% BDP-a. Visok udio Rezerve u ukupnim izdacima u 2020. godini rezultat je planiranih sredstava u sklopu paketa podrške privredi u cilju smanjenja negativnih efekata pandemije virusa COVID-19 kao i za potrebe finansijske konsolidacije nacionalnog avioprevoznika "Montenegroairlines" u skladu sa usvojenim zakonskim rješenjem. Imajući u vidu da se radi o jednokratnim plaćanjima direktno vezanim za tekuću godinu, sredstva Rezervi se smanjuju i iznose po 18 mil. € u narednom srednjoročnom periodu.

4.4 KAPITALNI BUDŽET

Kapitalnim budžetom za 2020. godinu planirana su sredstva u iznosu od 165,7 mil. €, što čini oko 3,60% procijenjenog BDP-a dok će Kapitalni budžet države u srednjem roku biti na nivou od 183,80 mil € u 2021. godini, u 2022. godini 105,00 mil. € i 133,2 mil € u 2023. godini.

Izmjenama i dopunama zakona o budžetu Crne Gore za 2020. godinu, planirana su sredstva u okviru budžeta Uprave javnih radova u iznosu od 34,81 mil. € i u okviru budžeta Uprave za saobraćaj u iznosu od 130,87 mil. € od čega se iznos od 93,68 mil. € odnosi na sredstva za projekat autoputa Bar –Boljari, dok se iznos od 37,19 mil. € odnosi na sredstva opredijeljena za realizaciju projekata koji se odnose na rekonstrukciju i izgradnju magistralnih i regionalnih puteva. U skladu sa dosadašnjom praksom, prilikom planiranja izdataka, akcenat je na nastavku i završetku započetih kapitalnih projekata u prethodnim godinama kao i finansiranju radova na izgradnji autoputa Bar-Boljari, prioritetne dionice Smokovac-Mateševo.

Kapitalnim budžetom za 2020. godinu, za potrebe realizacije projekta autoputa planirana su sredstva u iznosu od 93,68mil.€. Od navedenog iznosa planirano je da se za potrebe izvođenja radova prioritetne dionice u 2020. godini opredijeli iznos od 90,02 mil. €, dok se preostali iznos od 3,65 mil. € odnosi na sredstva namijenjena za eksproprijaciju i konsultantske usluge. U zavisnosti od realizacije planiranih aktivnosti, sredstva za ove namjene će se povlačiti u skladu sa pristiglim situacijama do završetka radova na ovom projektu.

Sredstva koja će biti opredijeljena Kapitalnim budžetom za 2021. godinu projektovana su na iznos od 183,8 mil. € odnosno 3,7% procijenjenog BDP-a, od čega se na sredstva neophodna za finansiranje radova na izgradnji prioritetne dionice autoputa odnosi iznos od 83,68 mil. €, čiji se završetak očekuje u 2021. godini. Ostale aktivnosti usmjerene su na nastavak i završetak radova na projektima koji se odnose na izgradnju i rekonstrukciju magistralnih, regionalnih i lokalnih puteva kao i projekte iz oblasti: obrazovanja, zdravstva, socijalnog staranja, zaštite životne sredine, administrativnih objekata, objekata turističke infrastrukture kao i sportskih objekata koji će biti finansirani iz sredstava opredijeljenih u iznosu od 100,11 mil. €.

U okviru budžeta Uprave za saobraćaj u 2021. godini planirana su sredstva u iznosu od cca 40,00 miliona eura za realizaciju aktivnosti iz nadležnosti Uprave za saobraćaj.

Za potrebe aktivnosti Uprave javnih radova, u 2021. godini planirana su sredstva u iznosu od cca 60,11 mil. €, od čega je izdvajanje iz opštih prihoda budžeta cca 50,00 mil.€, dok su 10,11 mil. € projektovana sredstva koja će se povući iz fondova EU za sufinansiranje IPA projekata.

Projektovana sredstva za realizaciju kapitalnih projekata u 2022. godini iznose 105,01mil. € i to za finansiranje početka realizacije novih i nastavak radova na postojećim kapitalnim projektima iz nadležnosti Uprave javnih radova i Uprave za saobraćaj. S obzirom da je predviđen završetak radova na izgradnji autoputa Bar –Boljari, dionica Smokovac- Mateševo u 2021. godini, projektovana sredstva u 2022. godini odnose se isključivo na projekte iz oblasti: obrazovanja, zdravstva, socijalnog staranja, zaštite životne sredine, administrativnih objekata, objekata turističke infrastrukture, sportskih objekata kao i izgradnju i rekonstrukciju magistralnih, regionalnih i lokalnih puteva.

Sredstva kapitalnog budžeta u 2023. godini projektovana su na iznos od 133,24 mil. € i predviđena su za finansiranje početka realizacije novih i nastavak radova na započetim kapitalnim projektima u iznosu od 110,46 mil.€, dok se preostali iznos od 22,11 mil.€ odnosi na isplatu garantnog depozita po osnovu ugovora o projektovanju i izgradnji autoputa Bar–Boljari, dionica Smokovac-Mateševo.

5. LIMIT POTROŠNJE

Limit potrošnje predstavlja polaznu osnovu za pripremanje Zakona o budžetu za 2021. godinu i ukazuje na budžetski okvir, odnosno gornju granicu budžetske potrošnje centralnog budžeta Države za tekući budžet, budžet državnih fondova, kapitalni budžet, budžetsku rezervu, kao i gornju granicu budžetske potrošnje potrošačkih jedinica prvog reda.

Limit se odnosi na period od tri godine, od 2021. do 2023., i u fazi pripremanja Zakona o budžetu za 2021. godinu limit potrošnje je obavezujući za 2021. godinu i indikativan za 2022. i 2023. godinu, a u skladu sa članom 22 Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti.

5.1 UTVRĐIVANJE LIMITA POTROŠNJE

Limit potrošnje utvrđuje se kao ukupan iznos budžetske potrošnje, izuzimajući izdatke za otplatu duga i kamata, izdatke koji se finansiraju iz donacija i izdatke za kofinansiranje, kao i izdatke za finansiranje materijalne štete, nastale usljed elementarnih nepogoda i drugih vanrednih i nepredvidivih okolnosti nastalih usljed više sile.

Shodno navedenom, u narednoj tabeli prikazani su limiti potrošnje, koji proizilaze iz ukupno projektovanih budžetskih izdataka uzimajući u obzir prethodno navedene izuzetke.

UTVRĐIVANJE LIMITA POTROŠNJE

	2020 (plan)		2021 (predlog)		2022 (procjena)		2023 (procjena)	
	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP
UKUPNI PROJEKTOVANI TROŠKOVI	2582,46	56,05%	2432,53	49,20%	2221,33	43,00%	2229,31	41,47%
Projektovani troškovi izvan Limita potrošnje	670,45	14,55%	591,65	11,97%	443,15	8,58%	405,15	7,54%
Izdaci za otplatu duga	555,90	12,07%	433,10	8,76%	306,70	5,94%	258,30	4,80%
Izdaci za kamate	103,30	2,24%	118,50	2,40%	109,10	2,11%	110,10	2,05%
Troškovi kofinansiranja donacija ako donator obezbijeduje minimum 55% potrebnih sredstava	3,00	0,07%	3,00	0,06%	3,00	0,06%	3,00	0,06%
IPA i ostale donacije	6,25	0,14%	35,05	0,71%	22,35	0,43%	31,75	0,59%
Finansiranje materijalne štete nastale usljed elementarnih nepogoda i drugih vanrednih i nepredvidivih okolnosti, odnosno usljed više sile	0,00	0,00%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	0,00	0,00%
Izdaci za kupovinu hartija od vrijednosti	2,00	0,04%	2,00	0,04%	2,00	0,04%	2,00	0,04%
LIMIT POTROŠNJE	1912,00	41,50	1840,88	37,24	1778,18	34,42	1824,16	33,93

Izdaci za otplatu duga i kamata planirani su na bazi stanja duga, projekcija njegovog kretanja i troškova njegovog servisiranja u srednjem roku, što je detaljno obrazloženo u prethodnim poglavljima.

Takođe, u cilju ispunjavanja obaveza Crne Gore za potrebe kofinansiranja projekata koji se finansiraju iz EU izvora u okviru programa prekogranične saradnje, u 2021. godini sredstva za ove namjene će se obezbijediti iz Tekuće budžetske rezerve u iznosu do 3 mil. €.

Na osnovu utvrđenog ukupnog budžetskog limita potrošnje, koji ne uključuje prethodno navedene izuzetke od limita potrošnje (utvrđene članom 23 Zakona o budžetu i fiskalnoj dogovornosti), u narednoj tabeli prikazana je raspodjela limita potrošnje na tekući budžet, budžet državnih fondova, kapitalni budžet i budžetsku rezervu.

RASPODJELA LIMITA POTROŠNJE

	2020 (plan)		2021 (predlog)		2022 (procjena)		2023 (procjena)	
	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP
LIMIT POTROŠNJE	1912,00	41,50%	1840,88	37,24%	1778,18	34,42%	1824,16	33,93%
Tekući budžet	838,53	18,20%	854,64	17,29%	855,3	16,56%	862,39	16,04%
Bruto zarade i Ostala lična primanja	391,17	8,49%	399,48	8,08%	401,11	7,76%	402,5	7,49%
Ostalo	447,36	9,71%	455,16	9,21%	454,19	8,79%	459,89	8,55%
Budžet državnih fondova	778,04	16,89%	797,31	16,13%	812,75	15,73%	823,44	15,32%
Bruto zarade i Ostala lična primanja	122,13	2,65%	129,56	2,62%	129,56	2,51%	129,56	2,41%
Ostalo	655,91	14,24%	667,75	13,51%	683,19	13,22%	693,88	12,91%
Kapitalni budžet	164,83	3,58%	173,93	3,52%	95,13	1,84%	123,33	2,29%
Budžetska rezerva	130,6	2,83%	15,00	0,30%	15,00	0,29%	15,00	0,28%

5.1 LIMITI POTROŠNJE POTROŠAČKIH JEDINICA PRVOG REDA

Imajući u vidu da je utvrđivanje limita potrošnje primarno bazirano na realizaciji fiskalne politike i ispunjavanju srednjoročnih fiskalnih ciljeva, kao i na realno očekivanim potrebama finansiranja budžetskih korisnika, vrši se raspodjela limita potrošnje na potrošačke jedinice prvog reda.

Potrošačke jedinice prvog reda, u postupku planiranja budžeta, planiraju i koordiniraju planiranje budžeta potrošačkih jedinica nad kojima vrše nadzor i dužne su da, u skladu sa članom 24 Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, svoj budžet i budžete potrošačkih jedinica nad kojima vrše nadzor planiraju u skladu sa utvrđenim limitima potrošnje.

Potrošačke jedinice prvog reda su Služba Predsjednika Crne Gore, Skupština Crne Gore (u daljem tekstu: Skupština), Pravosudni organi, Generalni sekretarijat Vlade i ministarstva, samostalne potrošačke jedinice i državni fondovi.

Potrošačke jedinice prvog nivoa koje vrše nadzor nad potrošačkim jedinicama i koordiniraju njihovo planiranje budžeta obuhvataju sledeće potrošačke jedinice:

101 – Služba Predsjednika Crne Gore;

201 – Skupština Crne Gore obuhvata: Skupštinu, Državnu izbornu komisiju, Sredstva za rad parlamentarnih partija, Savjet za građansku kontrolu rada policije;

301 – Ustavni sud Crne Gore, Sudstvo, Tužilaštvo, Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu;

401 – Generalni sekretarijat Vlade obuhvata: Generalni sekretarijat Vlade, Savjet za privatizaciju i kapitalne projekte, Komisiju za koncesije, Savjet za NATO;

402 – Ministarstvo pravde obuhvata: Ministarstvo, Uprava za izvršenje krivičnih sankcija i Centar za posredovanje Crne Gore;

403 – Ministarstvo unutrašnjih poslova obuhvata: Ministarstvo i Upravu policije;

404 – Ministarstvo odbrane obuhvata: Ministarstvo i Direkciju za zaštitu tajnih podataka;

405 – Ministarstvo finansija obuhvata: Ministarstvo, Rezerve, Poresku upravu, Upravu carina, Upravu za nekretnosti, Upravu za imovinu, Upravu za statistiku, Upravu za igre na sreću i Zaštitnika imovinsko-pravnih interesa Crne Gore;

406 – Ministarstvo vanjskih poslova obuhvata: Ministarstvo i Upravu za dijasporu;

407 – Ministarstvo prosvjete obuhvata: Ministarstvo, Univerzitet Crne Gore, Zavod za školstvo, Ispitni centar, Policijsku akademiju, Fakultet za crnogorski jezik i književnost, Centar za stručno obrazovanje, Agenciju za kontrolu i obezbjeđenje kvaliteta visokog obrazovanja;

408 – Ministarstvo kulture obuhvata: Ministarstvo, Državni arhiv, Crnogorsko narodno pozorište, Kraljevsko pozorište „Zetski dom“, Nacionalnu biblioteka Crne Gore „Đurđe Crnojević“, Prirodnjački muzej Crne Gore, Crnogorsku kinoteka, Muzički centar Crne Gore, Biblioteku za slijepe Crne Gore, JU Narodni muzej Crne Gore, Pomorski muzej Crne Gore, Centar savremene umjetnosti Crne Gore, Uprava za zaštitu kulturnih dobara, Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore i JU Filmski centar Crne Gore;

409 – Ministarstvo ekonomije obuhvata: Ministarstvo, Zavod za metrologiju, Agenciju za zaštitu konkurencije i Upravu za ugljovodnike;

410 – Ministarstvo saobraćaja i pomorstva obuhvata: Ministarstvo, Upravu pomorske sigurnosti i upravljanja lukama, Upravu za saobraćaj, Upravu za željeznice i Komisiju za istraživanje nesreća;

411 – Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja obuhvata: Ministarstvo, Upravu za šume, Upravu za vode, Upravu za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove;

413 – Ministarstvo zdravlja;

414 – Ministarstvo za ljudska i manjinska prava obuhvata: Ministarstvo, Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, Centar za razvoj i očuvanje kulture manjina Crne Gore i Nacionalni savjeti;

415 – Ministarstvo održivog razvoja i turizma obuhvata: Ministarstvo, Agencija za zaštitu životne sredine, Upravu javnih radova, Nacionalnu turističku organizaciju Crne Gore, Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju;

416 – Ministarstvo rada i socijalnog staranja obuhvata: Ministarstvo, Socijalni savjet, Zavod za socijalnu i dječiju zaštitu, Centar za profesionalnu rehabilitaciju;

419 – Ministarstvo nauke;

420 – Ministarstvo javne uprave obuhvata: Ministarstvo, Upravu za kadrove, Upravu za inspeksijske poslove;

421 – Ministarstvo sporta i mladih;

5 – Posebni organi obuhvataju sljedeće potrošačke jedinice: Zaštitnik ljudskih prava i sloboda, Državna revizorska institucija, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, Savez udruženja boraca, Matica crnogorska, Agencija za nacionalnu bezbjednost, Agencija za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama, Crveni krst Crne Gore, Agencija za mirno rješavanje radnih sporova, Senat Prijestonice, Revizorsko tijelo, Javno preduzeće Radio i Televizija Crne Gore, Regionalni ronilački centar za podvodno deminiranje i obuku ronilaca, Agencija za sprječavanje korupcije, Sekretarijat za zakonodavstvo, Državna komisija za kontrolu postupka javnih nabavki, Službeni list Crne Gore, Agenciju za investicije;

6 – Državni fondovi obuhvataju: Fond penzijskog i invalidskog osiguranja, Fond za zdravstveno osiguranje, Zavod za zapošljavanje, Fond za obeštećenje i Fond rada.

5.2 LIMITI POTROŠNJE U TEKUĆEM I BUDŽETU DRŽAVNIH FONDOVA

Imajući u vidu ciljeve fiskalne politike, kriterijume fiskalne odgovornosti, kao i očekivani trend kretanja budžetskih primitaka i izdataka, za period od 2021. do 2023. godine, utvrđeni su limiti potrošnje za potrošačke jedinice prvog nivoa u okviru tekućeg budžeta i budžeta državnih fondova.

TEKUĆI BUDŽET - Limiti potrošnje za budžetske korisnike prvog nivoa

	2020 g. (mil €)	2021 g. (mil €)	2022 g. (mil €)	2023 g. (mil €)
UKUPNI IZDACI	838,53	854,64	855,30	862,39
101 Služba Predsjednika Crne Gore	1.02	1.12	1.17	1.17
201 Skupština Crne Gore	15.18	15.08	15.49	15.82
30101 Ustavni sud Crne Gore	1.12	1.21	1.22	1.23
30102 Sudstvo	29.10	29.33	29.60	29.70
30103 Tužilaštva	9.46	9.63	9.79	9.83
30104 Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu	0.50	0.54	0.60	0.60
401 Generalni sekretarijat Vlade	7.61	8.33	8.33	8.33
402 Ministarstvo pravde	13.08	13.59	13.61	13.76
403 Ministarstvo unutrašnjih poslova	102.22	101.22	98.37	98.37
404 Ministarstvo odbrane	45.55	52.04	56.91	64.36
405 Ministarstvo finansija	74.83	75.10	73.47	75.40
406 Ministarstvo vanjskih poslova	18.71	18.48	18.46	18.47
407 Ministarstvo prosvjete	193.32	200.41	200.77	201.07
408 Ministarstvo kulture	23.54	24.83	24.29	24.73
409 Ministarstvo ekonomije	16.96	15.09	15.02	15.10
410 Ministarstvo saobraćaja i pomorstva	63.79	59.25	55.91	55.28
411 Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja	34.23	35.58	37.02	38.17
413 Ministarstvo zdravlja	3.06	2.91	2.91	2.91
414 Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	4.50	3.46	3.50	3.53
415 Ministarstvo održivog razvoja i turizma	15.42	16.43	16.66	16.75
416 Ministarstvo rada i socijalnog staranja	103.97	101.99	102.49	97.24
419 Ministarstvo nauke	5.60	5.65	5.86	6.07
420 Ministarstvo javne uprave	15.72	20.77	20.67	20.51
421 Ministarstvo sporta	7.52	8.25	7.80	7.90
502 Zaštitnik ljudskih prava i sloboda	0.67	0.72	0.72	0.72
503 Državna revizorska institucija	2.09	2.09	2.22	2.22
504 Crnogorska akademija nauka i umjetnosti	1.91	2.01	2.03	2.03
507 Savez udruženja boraca	0.11	0.11	0.11	0.11
508 Matica crnogorska	0.24	0.24	0.24	0.24
509 Agencija za nacionalnu bezbjednost	8.31	8.49	8.69	8.70

510	Agencija za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama	0.61	0.61	0.61	0.61
511	Crveni krst Crne Gore	0.28	0.28	0.28	0.28
513	Agencija za mirno rješavanje radnih sporova	0.42	0.44	0.43	0.50
514	Senat Prijestonice	0.08	0.08	0.08	0.08
515	Fondacija Petrović Njegoš	0.05	0.05	0.05	0.05
516	Revizorsko tijelo	0.49	0.51	0.51	0.51
518	JP RTCG	13.59	14.83	15.49	16.13
519	RCUD	0.46	0.46	0.46	0.46
520	Agencija za sprječavanje korupcije	1.70	1.99	1.95	1.99
521	Sekretarijat za zakonodavstvo	0.39	0.40	0.42	0.42
522	Sekretarijat za razvojne projekte	0.13	0.00	0.00	0.00
523	Državna komisija za kontrolu postupka javnih nabavki	0.44	0.44	0.44	0.44
524	Službeni list Crne Gore	0.10	0.10	0.10	0.10
525	Agencija za investicije	0.45	0.5	0.5	0.5

BUDŽET DRŽAVNIH FONDOVA - Limiti potrošnje

		2020 g. (mil €)	2021 g. (mil €)	2022 g. (mil €)	2023 g. (mil €)
UKUPNI IZDACI		778,04	797,31	812,75	823,44
601	Fond penzijskog i invalidskog osiguranja	448,39	452,42	468,38	479,07
602	Fond za zdravstveno osiguranje	289,20	304,99	304,99	304,99
603	Zavod za zapošljavanje	36,31	35,31	35,31	35,31
605	Fond za obeštećenje	2,92	2,92	2,92	2,92
606	Fond rada	1,22	1,67	1,15	1,15

Shodno članu 24 Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, potrošačke jedinice prvog nivoa dužne su da svoj budžet i budžete potrošačkih jedinica nad kojima vrše nadzor planiraju i koordiniraju u skladu sa prethodno utvrđenim limitima potrošnje.

Bitno je ponovo napomenuti da u okviru utvrđenih limita za potrošačke jedinice prvog nivoa u tekućem i budžetu državnih fondova **nijesu uključeni izdaci za kamate, otplatu duga, budžetsku rezervu, izdaci za kofinansirane projekata koji se finansiraju iz IPA sredstava i donacije.**

6. KRITERIJUMI FISKALNE ODGOVORNOSTI

6.1 USLOVI UTVRĐENI NUMERIČKIM FISKALNIM PRAVILIMA

Shodno Zakonu o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, članom 19 definisani su kriterijumi na kojima se bazira fiskalna politika, dok su članom 20 definisani kriterijumi na osnovu kojih se utvrđuju nivoi planiranja i izvršenja budžeta.

Shodno članu 19, fiskalna politika planira se i realizuje u skladu sa sljedećim kriterijuma:

- treba da bude ostvaren primarni budžetski gotovinski suficit;
- nivo tekućih izdataka i transfera trebalo bi da bude niži od tekućih prihoda i donacija;
- politika zaduživanja treba da bude odgovorna i sa povećanom pažnjom prema pravilima struke u cilju obezbjeđenja fiskalne održivosti.

Planiranje i izvršenje budžeta vrši se u skladu sa sljedećim kriterijumima:

- budžetski gotovinski deficit opšteg nivoa države neće biti veći od 3% BDP-a po tržišnim cijenama;
- javni dug neće biti veći od 60% BDP-a po tržišnim cijenama.

U narednoj tabeli prikazani su agregatni podaci državnog budžeta u odnosu na propisane kriterijume fiskalne odgovornosti.

ISPUNJAVANJE USLOVA UTVRĐENIH NUMERIČKIM FISKALNIM PRAVILIMA

	2020 (plan)		Predlog 2021		2022 (procjena)		2023 (procjena)	
	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP
Ostvarenje primarnog gotovinskog budžetskog suficita	-187.74	-4.07%	88.59	1.79%	94.37	1.83%	105.23	1.96%
Gotovinski budžetski deficit	-291.04	-6.3%	-29.9	-0.6%	-14.7	-0.3%	-4.87	-0.1%
Izdaci za kamate	103.3	2.2%	118.5	2.4%	109.1	2.1%	110.1	2.0%
Tekući izdaci i transferi niži od tekućih prihoda i donacija	-170.2	-3.7%	96.8	2.0%	36	0.7%	69.7	1.3%
Tekući prihodi i donacije	1705.0	37.0%	1926.6	39.0%	1859.9	36.0%	1921.6	35.6%
Tekući izdaci i transferi	1875.2	40.7%	1829.8	37.0%	1823.9	35.3%	1851.9	34.4%
Budžetski deficit opšteg nivoa Vlade manji od 3% BDP-a	-291.04	-6.3%	-29.9	-0.6%	-14.7	-0.3%	-4.87	-0.1%
Javni dug nebi trebalo da pređe granicu od 60% BDP-a	3.799,1	82,5%	4.052,1	82,0	4.055,1	78,5%	3.956,1	73,6%

Analizirajući podatke u prethodnoj tabeli, može se zaključiti da se većina budžetskih agregata nalazi u okvirima predviđenim fiskalnim pravilima.

U dijelu prvog kriterijuma, procjenjuje se da će u 2020. godini biti ostvaren primarni gotovinski budžetski deficit na nivou od 4,07% BDP-a. Nakon toga, u periodu 2021-2023. godine očekuje se ostvarivanje primarnog gotovinskog budžetskog suficita, i to na nivou od: 1,79% BDP-a u 2021. odnosno 1,83% BDP-a u 2022. godini i 1,96% BDP-a u 2023. godini.

Fiskalno pravilo ujednačenosti tekućih izdataka i transfera i tekućih prihoda i donacija ukazuje na mogućnost finansiranja svih operativnih poslova državnih resora iz izvornih prihoda. Kao što je prikazano u tabeli, tekući prihodi i donacije veći su od tekućih rashoda i transfera, u periodu 2021-2023. što ukazuje na ispunjenost uslova utvrđenog ovim kriterijumom. Dakle, tekuća budžetska potrošnja, u ovim godinama projekcije, finansiraće se iz izvornih prihoda čime se otvara prostor za finansiranje infrastrukturnih projekata koji podstiču privrednu aktivnost i osiguravaju rast u dugom roku.

Kriterijum kojim se propisuje da budžetski deficit opšteg nivoa države neće biti veći od 3% BDP-a ispunjava se u svim godinama projekcije, osim u 2020. godini.

Kada je u pitanju očekivano kretanje javnog duga, u srednjem roku, uspostavlja se opadajući trend budući da će nivo javnog duga kao učešća u BDP-u postepeno opadati i kretati se u rasponu od 80,9% u 2020. do 73,6% u 2023. godini.

6.2 USLOVI UTVRĐENI LIMITIMA BUDŽETSKE POTROŠNJE

Članom 22 Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti definisan je limit potrošnje kao maksimalan nivo budžetske potrošnje koji je obavezujući za 2021. godinu i indikativan za 2022. i 2023. godinu. Limit potrošnje se utvrđuje kao prosti zbir limita potrošnje za tekući budžet, budžet državnih fondova, kapitalni budžet i budžetsku rezervu.

Stopa rasta limita potrošnje za tekući budžet i budžet državnih fondova mora biti manja od planirane stope realnog rasta BDP-a, dok stopa rasta limita potrošnje za kapitalni budžet i budžetsku rezervu ne može biti veća od stope nominalnog rasta BDP-a.

U skladu sa planiranim limitima potrošnje u srednjem roku, u narednoj tabeli prikazani su indikatori usklađenosti opredjeljenih izdataka za tekući budžet, budžet državnih fondova, kapitalni budžet i budžetsku rezervu sa limitima potrošnje.

INDIKATORI USKLAĐENOSTI SA LIMITIMA POTROŠNJE

	2020	2021	2022	2023
BDP	4607.3	4943.8	5166.2	5376.2
Nominalna stopa rasta (%)		7.3%	4.5%	4.1%
Realna stopa rasta (%)		4.9%	4.2%	3.4%
Tekući budžet i budžet državnih fondova(mil €)	1725.25	1795.61	1789.63	1817.74
Stopa rasta (%)		4.08%	-0.33%	1.57%
Kapitalni budžet (mil €)	165.69	183.79	105.01	133.24
Stopa rasta (%)		10.92%	-42.86%	26.88%
Budžetska rezerva (mil €)	133.63	18.00	18.00	18.00
Stopa rasta (%)		-86.53%	0.00%	0.00%

Kao što je prikazano u tabeli, uzimajući u obzir procijenjenu stopu realnog rasta BDP-a koja iznosi 4,9% u 2021. godini odnosno 4,2% u 2022. i 3,4% u 2023. godini, tekući budžet i budžet državnih fondova u 2021. godini u odnosu na procjenu za 2020. godinu i tokom ostalih godina nominalno raste u predviđenim okvirima i postavljenim kriterijumom, izuzev u 2022. godini kada se bilježi nominalni pad potrošnje.

Rashodi u okviru kapitalnog budžeta se povećavaju u 2021. godini, shodno dinamici izvođenja i završetka radova na prioritetnoj dionici autoputa kao najznačajnjeg dijela kapitalnog budžeta. Nakon toga, u 2022. godini nisu predviđena izdvajanja iz budžeta za potrebe nastavka radova na autoputu, što u značajnoj mjeri umanjuje izdvajanja za kapitalne projekte.

S obzirom da je predviđen završetak radova na izgradnji autoputa Bar–Boljari, dionica Smokovac-Mateševo u 2021. godini, projektovana sredstva u 2022. godini odnose se isključivo na projekte iz oblasti: obrazovanja, zdravstva, socijalnog staranja, zaštite životne sredine, administrativnih objekata, objekata turističke infrastrukture, sportskih objekata kao i izgradnju i rekonstrukciju magistralnih, regionalnih i lokalnih puteva.

Sredstva kapitalnog budžeta u 2023. godini projektovana su na iznos od 133,24 mil. € i predviđena su za finansiranje početka realizacije novih i nastavak radova na započetim kapitalnim projektima u iznosu od 110,46 mil.€, dok se preostali iznos odnosi na isplatu garantnog depozita po osnovu ugovora o projektovanju i izgradnji autoputa Bar–Boljari, dionica Smokovac- Mateševo.

Prema projekciji za 2020. godinu, troškovi u okviru budžetske rezerve biće manji u odnosu na baznu 2020. nakon čega će ostati na projektovanom istom nivou.

7. PRILOG – makroekonomski indikatori

Crna Gora: Makroekonomske projekcije, 2019-2023					
	2019	2020	2021	2022	2023
Nominalni BDP u mil.€	4907.9	4607.3	4943.8	5166.2	5376.2
Nominalni rast	5.2	-6.1	7.3	4.5	4.1
Realni rast	3.6	-6.8	4.9	4.2	3.4
Inflacija (prosjeak)	0.4	-0.5	2.2	1.0	1.4
	(u % BDP-a)				
Glavne karakteristike:					
Deficit tekućeg računa	-15.2	-13.3	-12.6	-10.0	-8.8
Izvoz	44.1	32.4	39.3	42.8	44.8
Uvoz	65.4	51.3	58.8	60.1	61.3
Ostalo	6.1	5.6	6.9	7.3	7.7
Potrošnja domaćinstava	71.9	70.1	71.4	70.7	70.5
Bruto investicije	31.1	27.3	28.1	27.0	26.7
Bruto investicije u osnovna sredstva	27.7	23.6	24.7	23.7	23.5
Promjena zaliha	3.5	3.7	3.4	3.3	3.2
Potrošnja države	18.3	21.5	20.0	19.6	19.3
BDP deflator	1.6	0.8	2.3	0.3	0.6
	(realne stope rasta u %)				
Realni rast BDP-a	3.6	-6.8	4.9	4.2	3.4
Domaća tražnja	1.6	-8.6	6.1	2.0	2.6
Potrošnja domaćinstava	2.9	-8.1	7.5	2.7	2.7
Potrošnja države	1.5	5.7	-3.4	2.2	2.4
Bruto investicije	-0.5	-16.9	9.1	0.0	2.2
Bruto investicije u osnovna sredstva	-1.5	-19.1	10.5	0.0	2.6
Promjena zaliha	10.1	0.0	0.0	0.0	0.0
Izvoz roba i usluga	6.4	-30.0	27.3	12.6	7.4
Uvoz roba i usluga	2.1	-25.2	21.3	5.3	4.4
	(učešće u realnom rastu u % BDP-a)				
Realni rast BDP-a	3.6	-6.8	4.9	4.2	3.4
Domaća tražnja	2.0	-10.1	7.0	2.4	3.0
Potrošnja domaćinstava	2.1	-5.9	5.2	1.9	1.9
Potrošnja države	0.3	1.0	-0.7	0.4	0.5
Bruto investicije	-0.2	-5.3	2.5	0.0	0.6
Bruto investicije u osnovna sredstva	-0.4	-5.3	2.5	0.0	0.6
Promjena zaliha	0.3	0.0	0.0	0.0	0.0
Neto izvoz	1.4	3.3	-2.1	1.8	0.5
Izvoz roba i usluga	2.8	-13.2	8.8	4.9	3.1
Uvoz roba i usluga	-1.4	16.5	-10.9	-3.1	-2.7
Makroekonomski indikatori:	rast u procentima ako nije naznačeno drugačije				
Rast zaposlenosti	2.7	-3.0	2.1	2.4	2.2
Rast zarada	0.9	-5.0	4.0	1.2	1.4
Stopa nezaposlenosti	15.1	17.5	15.9	14.7	14.0
Neto SDI % BDP	7.0	5.4	9.1	7.4	7.4
Domaći krediti (kompanije i stanovništvo)	6.3	-7.3	8.8	5.4	4.9

BDP (u mil. €)	4907,9		4607,3		4943,8		5166,2		5376,2	
Budžet Crne Gore	2019		2020		2021		2022		2023	
	mil. €	% GDP	mil. €	% GDP	mil. €	% GDP	mil. €	% GDP	mil. €	% GDP
Izvorni prihodi	1885,2	38,4	1705,0	37,0	1926,64	39,0	1859,88	36,0	1921,64	35,7
Porezi	1172,7	23,9	1055,4	22,9	1145,7	23,2	1189,0	23,0	1229,4	22,9
Porez na dohodak fizičkih lica	125,0	2,5	112,7	2,4	124,0	2,5	129,8	2,5	134,5	2,5
Porez na dobit pravnih lica	72,8	1,5	67,6	1,5	68,1	1,4	69,9	1,4	70,5	1,3
Porez na promet nepokretnosti	2,0	0,0	1,9	0,0	2,0	0,0	2,0	0,0	2,1	0,0
Porez na dodatu vrijednost	695,7	14,2	615,8	13,4	683,2	13,8	711,4	13,8	739,5	13,8
Akcize	235,5	4,8	221,4	4,8	230,9	4,7	237,4	4,6	243,4	4,5
Porez na međunarodnu trgovinu i transakcije	28,5	0,6	26,8	0,6	27,8	0,6	28,4	0,5	29,0	0,5
Ostali državni prihodi	13,1	0,3	9,3	0,2	9,8	0,2	10,1	0,2	10,3	0,2
Doprinosi	546,3	11,1	492,5	10,7	504,7	10,2	530,1	10,3	549,3	10,2
Doprinosi za penzijsko i invalidsko osiguranje	329,2	6,7	304,9	6,6	313,8	6,3	330,7	6,4	342,7	6,4
Doprinosi za zdravstveno osiguranje	187,7	3,8	160,4	3,5	161,7	3,3	169,6	3,3	175,8	3,3
Doprinosi za osiguranje od nezaposlenosti	15,1	0,3	14,5	0,3	15,4	0,3	15,2	0,3	15,8	0,3
Ostali doprinosi	14,2	0,3	12,7	0,3	13,8	0,3	14,5	0,3	15,0	0,3
Takse	15,7	0,3	12,2	0,3	14,3	0,3	14,9	0,3	15,3	0,3
Naknade	28,2	0,6	24,8	0,5	121,5	2,5	48,7	0,9	39,5	0,7
Ostali prihodi	75,8	1,5	52,9	1,1	69,4	1,4	41,7	0,8	43,3	0,8
Primici od otplate kredita	8,3	0,2	17,1	0,4	8,1	0,2	8,1	0,2	8,1	0,2
Donacije	38,2	0,8	50,0	1,1	62,9	1,3	27,4	0,5	36,8	0,7
Izdaci	2028,5	41,3	2040,9	44,3	2013,63	40,7	1928,93	37,3	1985,21	36,9
Tekuća budžetska potrošnja	1756,1	35,8	1875,2	40,7	1829,84	37,0	1823,92	35,3	1851,97	34,4
Tekući izdaci	895,2	18,2	870,0	18,9	924,3	18,7	913,4	17,7	930,4	17,3
Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	472,9	9,6	498,7	10,8	514,3	10,4	515,7	10,0	517,0	9,6
Ostala lična primanja	15,2	0,3	14,8	0,3	14,9	0,3	15,0	0,3	15,1	0,3
Rashodi za materijal i usluge	102,5	2,1	89,9	2,0	100,2	2,0	93,9	1,8	98,3	1,8
Tekuće održavanje	22,5	0,5	25,8	0,6	27,0	0,5	27,1	0,5	27,1	0,5
Kamate	105,8	2,2	103,3	2,2	118,5	2,4	109,1	2,1	110,1	2,0
Renta	11,0	0,2	11,1	0,2	11,1	0,2	11,3	0,2	11,1	0,2
Subvencije	34,5	0,7	39,1	0,8	44,1	0,9	45,3	0,9	46,4	0,9
Ostali izdaci	38,8	0,8	44,0	1,0	45,8	0,9	45,2	0,9	45,3	0,8
Kapitalni izdaci u tekućem budžetu	92,1	1,9	43,3	0,9	48,5	1,0	50,8	1,0	60,1	1,1
Transferi za socijalnu zaštitu	554,4	11,3	577,5	12,5	583,3	11,8	599,3	11,6	604,7	11,2
Prava iz oblasti socijalne zaštite	79,9	1,6	84,5	1,8	83,5	1,7	84,0	1,6	78,8	1,5
Sredstva za tehnološke viškove	20,4	0,4	20,2	0,4	19,7	0,4	19,1	0,4	19,1	0,4
Prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja	420,9	8,6	442,2	9,6	446,0	9,0	462,0	8,9	472,7	8,8
Ostala prava iz oblasti zdravstvene zaštite	21,7	0,4	20,0	0,4	21,5	0,4	21,5	0,4	21,5	0,4
Ostala prava iz oblasti zdravstvenog osiguranja	11,5	0,2	10,6	0,2	12,6	0,3	12,6	0,2	12,6	0,2
Transferi institucijama pojedincima nevladinom i javnom sektoru	219,7	4,5	276,1	6,0	286,4	5,8	275,4	5,3	281,0	5,2
Kapitalni budžet	272,4	5,5	165,7	3,6	183,8	3,7	105,0	2,0	133,2	2,5
Pozajmice i krediti	3,2	0,1	1,6	0,0	1,6	0,0	1,6	0,0	1,6	0,0
Rezerve	24,3	0,5	133,6	2,9	18,0	0,4	18,0	0,3	18,0	0,3
Otplata garancija	38,7	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Otplata obaveza iz prethodnog perioda	20,6	0,4	16,3	0,4	16,2	0,3	16,3	0,3	16,2	0,3
Neto povećanje obaveza	1,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Suficit/Deficit	-143,3	-2,92	-335,9	-7,29	-87,0	-1,8	-69,1	-1,3	-63,6	-1,2
Korigovani suficit/deficit	-144,5	-2,94	-335,9	-7,3	-87,0	-1,8	-69,1	-1,3	-63,6	-1,2
Primarni suficit/deficit	-88,7	-0,8	-232,5	-5,0	31,5	0,6	40,1	0,8	46,5	0,9
Otplata duga	507,3	10,3	539,6	11,7	416,9	8,4	290,4	5,6	242,1	4,5
Otplata duga rezidentima	178,4	3,6	119,7	2,6	69,4	1,4	52,6	1,0	40,6	0,8
Otplata duga nerezidentima	328,9	6,7	419,9	9,1	347,5	7,0	237,8	4,6	201,5	3,7
Izdaci za kupovinu hartija od vrijednosti	57,3	1,2	2,0	0,0	2,0	0,0	2,0	0,0	2,0	0,0
Nedostajuća sredstva	-708,0	-14,4	-877,5	-19,0	-505,9	-10,2	-361,5	-7,0	-307,7	-5,7
Finansiranje	708,0	14,4	877,5	19,0	505,9	10,2	361,5	7,0	307,7	5,7
Pozajmice i krediti	1000,9	20,4	331,5	7,2	469,9	9,5	355,5	6,9	301,7	5,6
Pozajmice i krediti iz domaćih izvora	363,4	7,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pozajmice i krediti iz inostranih izvora	637,4	13,0	331,5	7,2	469,9	9,5	355,5	6,9	301,7	5,6
Primici od prodaje imovine	4,3	0,1	6,0	0,1	6,0	0,1	6,0	0,1	6,0	0,1
Povećanje/smanjenje depozita	-297,2	-6,1	540,0	11,7	30,0	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0

BDP (u mil. €)	4907,9		4607,3		4943,8		5166,2		5376,2	
Lokalna samouprava	2019		2020		2021		2022		2023	
	mil.€	% BDP	mil.€	% BDP	mil.€	% BDP	mil.€	% BDP	mil.€	% BDP
Izvorni prihodi	265,74	5,41	233,68	5,07	258,71	5,62	259,76	5,64	265,91	5,77
Porezi	172,3	3,51	155,0	3,37	171,7	3,73	178,9	3,88	184,7	4,01
Porez na dohodak fizičkih lica	55,11	1,12	50,62	1,10	55,72	1,21	58,33	1,27	60,45	1,31
Porez na promet nepokretnosti	22,50	0,46	17,13	0,37	17,75	0,39	18,15	0,39	18,52	0,40
Lokalni porezi	94,73	1,93	87,30	1,89	98,25	2,13	102,45	2,22	105,76	2,30
Takse	5,47	0,11	4,22	0,09	4,30	0,09	4,39	0,10	4,48	0,10
Naknade	65,19	1,33	51,88	1,13	54,14	1,18	55,00	1,19	55,00	1,19
Ostali prihodi	17,91	0,36	12,54	0,27	13,04	0,28	13,43	0,29	13,70	0,30
Primici od otplate kredita	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Donacije	4,82	0,10	10,00	0,22	15,50	0,34	8,00	0,17	8,00	0,17
Izdaci	219,70	4,48	188,83	4,10	201,62	4,38	205,44	4,46	207,21	4,50
Tekuća potrošnja lokalne samouprave	153,3	3,12	138,8	3,01	141,6	3,07	144,4	3,14	146,2	3,17
Tekući izdaci	91,71	1,87	81,03	1,76	82,93	1,80	84,51	1,83	85,54	1,86
Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	51,70	1,05	49,11	1,07	51,18	1,11	52,20	1,13	52,72	1,14
Ostala lična primanja	4,32	0,09	2,59	0,06	4,24	0,09	4,32	0,09	4,41	0,10
Rashodi za materijal i usluge	17,35	0,35	13,01	0,28	13,14	0,29	13,40	0,29	13,60	0,30
Tekuće održavanje	5,98	0,12	4,19	0,09	4,23	0,09	4,29	0,09	4,36	0,09
Kamate	3,76	0,08	3,70	0,08	3,74	0,08	3,79	0,08	3,85	0,08
Renta	0,68	0,01	0,55	0,01	0,63	0,01	0,64	0,01	0,65	0,01
Subvencije	1,81	0,04	3,00	0,07	1,31	0,03	1,33	0,03	1,35	0,03
Ostali izdaci	6,11	0,12	4,89	0,11	4,46	0,10	4,52	0,10	4,59	0,10
Transferi za socijalnu zaštitu	0,47	0,01	1,00	0,02	0,88	0,02	0,89	0,02	0,91	0,02
Transferi inst. pojedincima NVO i javnom sektoru	55,33	1,13	49,80	1,08	51,36	1,11	52,39	1,14	52,91	1,15
Kapitalni budžet	66,41	1,35	50,00	1,09	60,00	1,30	61,00	1,32	61,00	1,32
Pozajmice i krediti	2,59	0,05	3,00	0,07	3,00	0,07	3,09	0,07	3,18	0,07
Otplata neizmirenih obaveza iz prethodnog perioda	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Rezerve	3,20	0,07	4,0	0,09	3,5	0,08	3,6	0,08	3,7	0,08
Otplata garancija	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00
Neto povećanje obaveza	-14,5	-0,30	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00
Suficit/deficit	46,04	0,94	44,85	0,97	57,09	1,24	54,32	1,18	58,71	1,27
Korigovani suficit/deficit	60,59	1,23	44,85	0,97	57,09	1,24	54,32	1,18	58,71	1,27
Primarni deficit	64,35	1,31	48,55	1,05	60,82	1,32	58,11	1,26	62,56	1,36
Otplata duga	66,45	1,35	58,00	1,26	58,00	1,26	54,00	1,17	53,00	1,15
Otplata glavnice rezidentima	15,2	0,31	14,0	0,30	14,0	0,30	14,0	0,30	14,0	0,30
Otplata glavnice nerezidentima	2,1	0,04	4,0	0,09	4,0	0,09	4,0	0,09	4,0	0,09
Otplata obaveza iz prethodnog perioda	49,1	1,00	40,0	0,87	40,0	0,87	36,0	0,78	35,0	0,76
Izdaci za kupovinu hartija od vrijednosti	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Nedostajuća sredstva	-20,41	-0,42	-13,15	-0,29	-0,91	-0,02	0,32	0,01	5,71	0,12
Finansiranje	20,41	0,42	13,15	0,29	0,91	0,02	-0,32	-0,01	-5,71	-0,12
Pozajmice i krediti iz domaćih izvora	11,8	0,24	10,0	0,22	8,0	0,17	8,0	0,17	8,0	0,17
Pozajmice i krediti iz inostranih izvora	6,2	0,13	4,0	0,09	4,0	0,09	4,0	0,09	4,0	0,09
Prihodi od privatizacije i prodaje imovine	12,97	0,26	7,00	0,15	7,00	0,15	7,00	0,15	7,00	0,15
Korišćenje depozita lokalne samouprave	-20,64	-0,42	-16,85	-0,37	-27,09	-0,59	-28,32	-0,61	-33,71	-0,73
Transferi iz budžeta CG	10,1	0,20	9,0	0,20	9,0	0,20	9,0	0,20	9,0	0,20

BDP (u mil. €)	4907,9		4607,3		4943,8		5166,2		5376,2	
	2019		2020		2021		2022		2023	
Javna potrošnja	mil.€	% BDP	mil.€	% BDP	mil.€	% BDP	mil.€	% BDP	mil.€	% BDP
Izvorni prihodi	2150,95	43,8	1938,67	42,1	2185,25	44,2	2119,64	41,0	2187,55	40,7
Porezi	1345,09	27,4	1210,48	26,3	1317,46	26,6	1367,95	26,5	1414,09	26,3
Porez na dohodak fizičkih lica	180,11	3,7	163,27	3,5	179,74	3,6	188,17	3,6	195,00	3,6
Porez na dobit pravnih lica	72,82	1,5	67,60	1,5	68,11	1,4	69,91	1,4	70,52	1,3
Porez na promet nepokretnosti	24,53	0,5	19,03	0,4	19,72	0,4	20,17	0,4	20,58	0,4
Porez na dodatu vrijednost	695,73	14,2	615,78	13,4	683,15	13,8	711,38	13,8	739,54	13,8
Akcize	235,52	4,8	221,39	4,8	230,95	4,7	237,42	4,6	243,38	4,5
Porez na međunarodnu trgovinu i transakcije	28,53	0,6	26,79	0,6	27,76	0,6	28,39	0,5	28,97	0,5
Lokalni porezi	94,73	1,9	87,30	1,9	98,25	2,0	102,45	2,0	105,76	2,0
Ostali državni porezi	13,12	0,3	9,32	0,2	9,77	0,2	10,06	0,2	10,33	0,2
Doprinosi	546,27	11,1	492,50	10,7	504,69	10,2	530,06	10,3	549,30	10,2
Doprinosi za penzijsko i invalidsko osiguranje	329,18	6,7	304,87	6,6	313,79	6,3	330,69	6,4	342,69	6,4
Doprinosi za zdravstveno osiguranje	187,75	3,8	160,42	3,5	161,69	3,3	169,63	3,3	175,79	3,3
Doprinosi za osiguranje od nezaposlenosti	15,12	0,3	14,46	0,3	15,42	0,3	15,25	0,3	15,80	0,3
Ostali doprinosi	14,21	0,3	12,75	0,3	13,79	0,3	14,49	0,3	15,02	0,3
Takse	21,13	0,4	16,41	0,4	18,62	0,4	19,29	0,4	19,80	0,4
Naknade	93,43	1,9	76,71	1,7	175,66	3,6	103,74	2,0	94,54	1,8
Ostali prihodi	93,73	1,9	65,47	1,4	82,45	1,7	55,14	1,1	56,95	1,1
Primici od otplate kredita	8,27	0,2	17,11	0,4	8,11	0,2	8,11	0,2	8,11	0,2
Donacije	43,03	0,9	60,00	1,3	78,35	1,6	35,35	0,7	44,75	0,8
Javna potrošnja	2248,15	45,8	2229,71	48,4	2215,26	44,8	2134,37	41,3	2192,42	40,8
Tekuća javna potrošnja	1909,35	38,9	2014,02	43,7	1971,46	39,9	1968,36	38,1	1998,18	37,2
Tekući izdaci	986,96	20,1	951,03	20,6	1007,25	20,4	997,92	19,3	1015,99	18,9
Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	524,55	10,7	547,83	11,9	565,46	11,4	567,89	11,0	569,70	10,6
Ostala lična primanja	19,50	0,4	17,40	0,4	19,12	0,4	19,31	0,4	19,50	0,4
Rashodi za materijal i usluge	119,85	2,4	102,93	2,2	113,32	2,3	107,33	2,1	111,89	2,1
Tekuće održavanje	28,48	0,6	29,94	0,6	31,23	0,6	31,42	0,6	31,43	0,6
Kamate	109,56	2,2	107,04	2,3	122,25	2,5	112,90	2,2	113,95	2,1
Renta	11,64	0,2	11,61	0,3	11,76	0,2	11,93	0,2	11,79	0,2
Subvencije	36,35	0,7	42,08	0,9	45,40	0,9	46,63	0,9	47,80	0,9
Ostali izdaci	44,93	0,9	48,94	1,1	50,26	1,0	49,74	1,0	49,88	0,9
Kapitalni izdaci tekućeg budžeta	92,09	1,9	43,27	0,9	48,45	1,0	50,78	1,0	60,06	1,1
Transferi za socijalnu zaštitu	554,79	11,3	578,54	12,6	584,21	11,8	600,17	11,6	605,61	11,3
Prava iz oblasti socijalne zaštite	80,30	1,6	85,53	1,9	84,41	1,7	84,92	1,6	79,69	1,5
Sredstva za tehnološke viškove	20,40	0,4	20,21	0,4	19,66	0,4	19,14	0,4	19,14	0,4
Prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja	420,87	8,6	442,18	9,6	446,02	9,0	461,98	8,9	472,67	8,8
Ostala prava iz oblasti zdravstvene zaštite	21,70	0,4	20,00	0,4	21,50	0,4	21,50	0,4	21,50	0,4
Ostala prava iz oblasti zdravstvenog osiguranja	11,52	0,2	10,63	0,2	12,63	0,3	12,63	0,2	12,63	0,2
Transferi instit. pojed. NVO i javnom sektoru	275,02	5,6	325,93	7,1	337,73	6,8	327,75	6,3	333,91	6,2
Kapitalni budžet	338,79	6,9	215,69	4,7	243,79	4,9	166,01	3,2	194,24	3,6
Kapitalni budžet CG	272,38	5,5	165,69	3,6	183,79	3,7	105,01	2,0	133,24	2,5
Kapitalni budžet lokalne samouprave	66,41	1,4	50,00	1,1	60,00	1,2	61,00	1,2	61,00	1,1
Pozajmice i krediti	5,76	0,1	4,58	0,1	4,58	0,1	4,67	0,1	4,76	0,1
Rezerve	27,49	0,6	137,63	3,0	21,46	0,4	21,56	0,4	21,67	0,4
Otplata garancija	38,68	0,8	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0
Neto povećanje obaveza	-13,34	-0,3	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0
Otplata obaveza iz prethodnog perioda	20,64	0,4	16,31	0,4	16,23	0,3	16,28	0,3	16,23	0,3
Suficit/deficit	-97,20	-2,0	-291,04	-6,3	-29,91	-0,6	-147,73	-0,3	-4,87	-0,1
Korigovani suficit/deficit	-83,85	-1,7	-291,04	-6,3	-29,91	-0,6	-147,73	-0,3	-4,87	-0,1
Primarni deficit	25,71	0,5	-184,00	-4,0	92,34	1,9	98,17	1,9	-109,07	-2,0
Otplata duga	573,79	11,7	597,59	13,0	474,91	9,6	344,43	6,7	295,13	5,5
Otplata glavnice rezidentima	193,63	3,9	133,71	2,9	83,42	1,7	66,64	1,3	54,62	1,0
Otplata glavnice nerezidentima	331,06	6,7	423,88	9,2	351,49	7,1	241,79	4,7	205,51	3,8
Otplata obaveza iz prethodnog perioda	49,10	1,0	40,00	0,9	40,00	0,8	36,00	0,7	35,00	0,7
Izdaci za kupovinu hartija od vrijednosti	57,33	1,17	2,01	0,00	2,01	0,00	2,01	0,00	2,01	0,00
Nedostajuća sredstva	-728,31	-14,8	-890,64	-19,3	-506,83	-10,3	-361,17	-7,0	-302,01	-5,6
Finansiranje	728,31	14,8	890,64	19,3	506,83	10,3	361,17	7,0	302,01	5,6
Pozajmice i krediti iz domaćih izvora	375,28	7,6	10,00	0,2	8,00	0,2	8,00	0,2	8,00	0,1
Pozajmice i krediti iz inostranih izvora	643,62	13,1	335,49	7,3	473,91	9,6	359,49	7,0	305,72	5,7
Prihodi od privatizacije i prodaje imovine	17,25	0,4	13,00	0,3	13,00	0,3	13,00	0,3	13,00	0,2
Transferi iz budžeta CG	10,06	0,2	9,00	0,2	9,00	0,2	9,00	0,2	9,00	0,2
Korišćenje depozita države	-317,89	-6,5	523,15	11,4	2,91	0,1	-28,32	-0,5	-33,71	-0,6